

Наше минуле й майбутнє в Америці

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІМІГРАЦІЇ
В З'ЄДНАНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ
ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗМАГАНЬ

НАПИСАВ
МАТВІЙ СТАХІВ

Скрентон, Па., 1950
В 40-ОВІ ЮВІЛЕЙНІ РОКОВИНИ
УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ

Printed in U. S. A.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ

БРАТСЬКА ДОПОМОГОВА І АСЕКУРАЦІЙНА
ОРГАНІЗАЦІЯ

Основана в році 1910, інкорпорована в році 1911

МАЄ 19,000 ЧЛЕНІВ з асекураційними фондами
на покриття обезпечень членів **В СУМІ ПОНАД**
4,500,000.00 ДОЛАРІВ

Осідок Централі Українського Робітничого
Союзу міститься в СКРЕНТОНІ, ПЕНСИЛЬВЕНІА,
А 310 ВІДДІЛІВ СОЮЗУ ПРАЦЮЄ ПО ВСІХ
СТЕЙТАХ АМЕРИКИ ТА В КАНАДІ.

У. Р. Союз має **НАЙНОВІШОГО РОДУ**
ОБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ СТАРШИХ І ЧЛЕНІВ-
ДІТЕЙ. У. Р. Союз приймає нових членів **ВІД**
УРОДЖЕННЯ ДО 60-го РОКУ ЖИТТЯ та на суму
асекурації **ВІД 250 ДО 2,000.00 ДОЛАРІВ.** Видає
тижневик на 8 сторінок **НАРОДНУ ВОЛЮ** і до-
даток **МІСЯЧНИК** на чотири сторінки в англій-
ській мові.

На основі свого статуту Український Робіт-
ничий Союз веде не тільки братську допомогу,
асекураційну і культурну діяльність в Америці
і в Канаді, але **ТАКОЖ ПІДТРИМУЄ МОРАЛЬ-**
НО І МАТЕРІАЛЬНО ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В УКРАЇНІ.

ГОЛОВНІ КАНЦЕЛЯРІЇ У ВЛАСНОМУ ДОМІ:

524-526 OLIVE STREET SCRANTON 10, PA

Telephones:

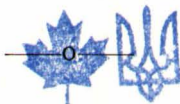
U. W. 1-1-193 N. A. 1-1-193

Наше минуле й майбутнє в Америці

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІМІГРАЦІЇ
В З'ЄДНАНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ
ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗМАГАНЬ

НАПИСАВ

МАТВІЙ СТАХІВ

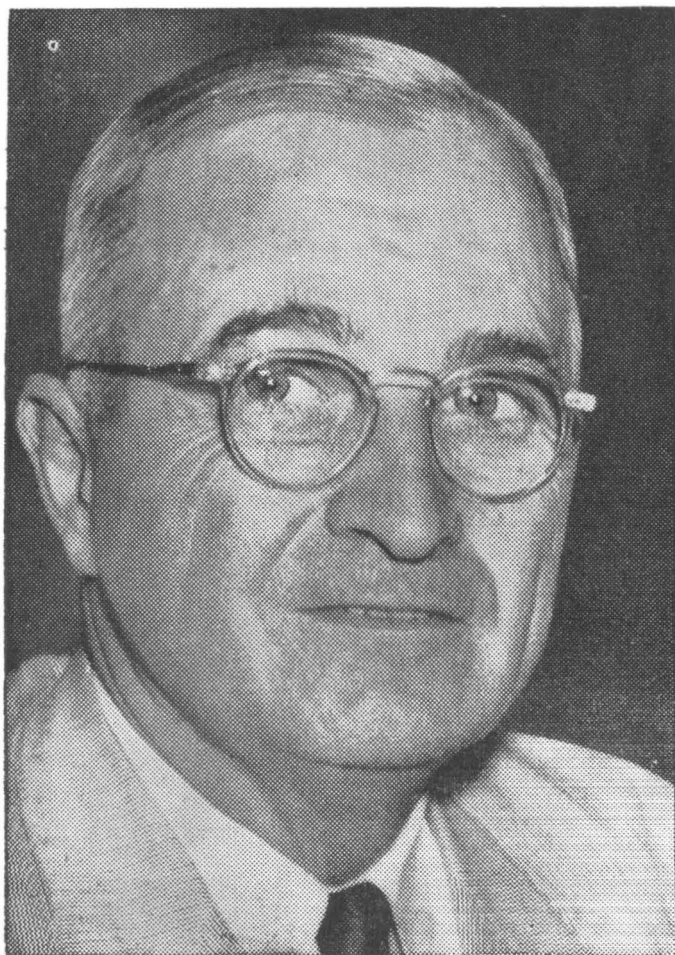
Канадсько-Український Бібліотечний Центр

Канадське Товариство Приятелів України
Торонто – Канада

Скрентон, Па., 1950

В 40-ОВІ ЮВІЛЕЙНІ РОКОВИНИ
УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ

Printed in U. S. A.

HARRY S. TRUMAN
32nd President of the United States of America

ГЕРІ С. ТРУМАН
32-гий Президент З'єднаних Держав Америки

ВСТУП

В З'єднаних Державах Америки живе тепер **понад один мільон** людей українського роду. Між ними є вже чотири покоління від часу, коли в Америці появилися українські імігранти в значнішій числі. Одні з них зв'язані з країною своїх предків — Україною — тісніше, другі слабше. В останнім часі до тих давніших українських імігрантів прибуває значне число нових імігрантів, що вносять в життя давньої української іміграції новий організаційний і культурний рух.

Зовсім природньо, при такій великій громаді людей українського роду в З'єднаних Державах Америки, насувається кожному громадянину на уста питання: **Яка майбутність жде цю мільонову масу людей?**

Вслід за цим питанням тиснеться ще й друге: **Що треба робити**, щоб та майбутність української іміграції в Америці та її потомків була як найсвітліша і то під кожним оглядом, як у відношенні до нової країни поселення, так і до країни своїх предків — України?

Особливо ці питання важливі для **найновішої іміграції**. Вона застала в новій країні свого поселення зовсім інші суспільні, економічні, культурні і політичні відносини, як вона звикла була бачити в старій Європі. Там, в Європі, від тридцять кількох років панує **два загальні типи суспільно-державного ладу**. З одного боку стояли і стоять тоталітарні держави (Советський Союз і його сателіти, Еспанія і Португалія, а давніше ще Італія й Німеччина та ряд півтоталітарних держав, а з другого держави правово-суспільного типу (Британія, Франція, Белгія і інші). Тоталітарна держава сама регулює **ціле** життя громадян від колиски до гробу. Від цієї строгої державної регуляції не є вільна ні одна ділянка життя. Все господарське, політичне, культурне і релігійне життя підлягає одній “генеральній лінії” диктаторської партії, відхилення від якої означає для даної особи моральне й фізичне знищення державною машиною терору, утонченого “науковими” методами до того, щоб кожну одиницю зломити духово і відзвичаїти від самостійного думання і діяння. В демокра-

тичних державах суспільного правового типу державна влада **підкується** деякими ділянками суспільного життя, стараючися хоронити економічно слабші суспільні групи від утиску і визиску економічно сильніших груп і одиниць, при чому державні органи є в'язані строго правом, а одночасно всі окремі громадяни мають правом забезпечену сферу життя, до якої державний орган не сміє мішатися (свобода особи, свобода праці, свобода переселення, свобода переконання, свобода слова і друку, свобода зборів і організацій, свобода чи пак незайманість помешкання і т. д.).

В суспільно-правових державах Європи кожний фізичний чи умовий працівник підпадає постановам державних законів про **суспільну безпеку** (Social Security), яка охоплює публічне суспільне обезпечення здоров'я і від каліцтва, обезпечення на старість і нездатність до праці. На випадок недуги працівника лічить суспільне обезпечення даремно, а на випадок каліцтва і нездатности до праці платить відповідну пенсію. Жінки одержують 6 тижнів безплатний побут у породільних лічницях. На випадок смерти працівника платить суспільне обезпечення відповідні кошти похорону. Також на випадок безробіття працівник одержує відповідну допомогу зі суспільного обезпечення.

Суспільне обезпечення в правово-суспільних державах є **обов'язкове**. Вкладку до цього обезпечення платить тільки **частинно** сам працівник із своєї заробітної платні. Решту вкладки платить підприємець, де працівник зайнятий працею, сам зі свого. Обезпечення від випадку в далеко вищій ставці платить сам підприємець. При тім обезпеченням кермують самі обезпечені через своїх демократично вибраних представників.

З'єднані Держави Америки є іншим типом держави, а саме **правово-індивідуалістичної**. Прикметою такої держави є те, що вона лишає окремим одиницям повну свободу, щоб вони самі регулювали собі на свою відповідальність свої господарські справи, в які держава в засаді не мішається. Держава тільки у виняткових обставинах має інтервенювати в господарське життя. Господарської контролі держави боїться загал американських громадян, бо бачить в тім загрозу для існування індивідуальних і громадських свобод.

Не диво, що в тих обставинах суспільна безпека знаходиться в Америці щойно в початках і державним примусом регульована мало і в малім об'ємі. Ця справа переважно по-лишена індивідуальній свободі громадян. Щойно недавно заведено публічне суспільне обезпечення на старість і від безробіття. Дотепер нема суспільного обезпечення від недуги

і від випадку, а також від інвалідства. До того суспільному забезпеченню на старість всі працівники не підпадають.

Культурним життям і наукою американський тип держави займається тільки у вузькій обсязі початкової і середньої освіти. Всім іншим мають займатися в основі громадяни самі, своєю власною ініціативою. Тільки в малім обсязі держава сама удержує університети. Держава зовсім не мішається в релігійні справи, які полишені повній свободі громадянської організації. Громадяни можуть також приватно організувати свої університети та нижчі школи. В певних випадках школи з іншою мовою навчання, як англійська, можуть бути також на публічному удержанні.

Як бачимо, в З'єднаних Державах Америки мусить кожний громадянин сам чи в товаристві з другими старатися про поладження своєї господарської безпеки на випадок не-дуги, нездатности до праці, довшого безробіття чи безжурної старости. Самі громадяни мусять також дбати про розвиток культури.

В тих обставинах майбутність кожного окремого українського імігранта та всієї громади українського роду залежить від того, наскільки кожний з них і всі вони разом виявлять зрозуміння суспільної організації для забезпечення кожного окремого громадянина та своєї культурної спільноти. Тільки при міцній загальній організованості у всіх ділянках суспільного життя може громадянство українського роду в Америці забезпечити себе особисто та дати вклад свого культурного дорібку до загальної культурної скарбниці, а при тім сповнити свій моральний обов'язок перед країною своїх предків: допомогти їй морально і матеріально у її визвольній боротьбі, щоб стати рівноправним вільним членом міжнародної демократичної спільноти всіх держав світу.

Будучність завжди оперта на теперішності і залежить від нашого теперішнього труду, енергії і змагання проти сучасних недомагань життя за краще. Знову ж наші теперішні змагання залежать у великій мірі від того, що ми самі і наші батьки робили у минувшині.

Отож щоб за кращу майбутність вести наше змагання тепер, нам треба обов'язково мати коротку відповідь на такі питання:

- 1). Як почалася і як розвивалася українська іміграція в ЗДА?
- 2). Як творилися українські організації в Америці?
- 3). Який був розвиток громадсько-допомогових і асекундарційних організацій?

4). Які завдання стоять перед нами і як ми їх можемо виконати?

На всі ці питання, що охоплюють історію української іміграції в Америці та її організаційні змагання на суспільнім полі, а також на питання про сучасний стан української суспільної організованости в ЗДА, постараємося дати вистарчаючу відповідь у нашій невеликій книжечці. Це хоч частинно причиниться до насвітлення нашої майбутности та до виконання тих завдань, які стоять перед українською іміграцією в З'єднаних Державах Америки.

РОЗДІЛ I

ЯК ПОЧАЛАСЯ І ЯК РОЗВИВАЛАСЯ УКРАЇНСЬКА ІМІГРАЦІЯ В ЗДА?

АМЕРИКА — КРАЇНА ІМІГРАЦІЇ

Можемо слушно сказати, що все населення З'єднаних Держав Америки складається майже виключно зі самих імігрантів чи пак потомків недавніх імігрантів. Тільки зникаючий дріб червоношкірих Індіан є американськими автохтонами, що живуть в Америці від непам'ятних часів праісторії людства. Тільки ці Індіани не можуть уважатися імігрантами чи потомками імігрантів в новітнім розумінні.

Вся решта маси населення З'єднаних Держав Америки це імігранти. Питання щодо кожного мешканця ЗДА стоїть тільки одно: чи даний мешканець є **сам** імігрантом чи **потомком** імігранта і в якому поколінні? Від Президента З'єднаних Держав починаючи, а на всіх державних урядниках і мешканцях кінчаючи, всі вони в тім розумінні є імігрантами. Таким чином саме слово “імігрант” мусить бути почесною назвою в устах всіх свідомих і чесних громадян З'єднаних Держав Америки.

Все те населення Америки є відносно беручи зовсім новою іміграцією. Найстарша іміграція сюди прийшла щойно кругло 350 років тому назад. Але тої іміграції було в тих давніх часах небагато. Іміграція розмірно в значнішій числі приходила щойно 250 років назад, а у великих масах щойно від розвитку фабричного і копальняного промислу, тобто від минулого століття.

ЗВІДКИ ІШЛА ІМІГРАЦІЯ?

Масова іміграція до Америки могла на самих початках приходити з тих країн, де маса населення була **свобідна** і могла без перешкоди переселюватися з одного місця на друге. Це могло бути тільки в країнах, де були численні **міста** з великим міщанством, яке було, як відомо, вільне і могло **свобідно** переселятися. Для такого переселення треба було міща-

нам тільки охоти і відповідних коштів на переїзд. З природи речі могли це робити також особи, що належали до **шляхотського** стану. Селянство могло переселюватися щойно від того часу, коли була знесена панщина, бо за панщинних часів селянин був приписаний до землі і не міг покинути своєї праці на ній без дозволу свого пана.

Такою країною, де було численне населення міст і де в 1600-их роках селянство було особисто вільне, була **Велика Британія**. Тому звідтам — з Англії, Ірляндії, Шкотії, Вальї напливали перші імігранти до ЗДА. Вони були **опозицією** до панівного в Британії суспільного і зокрема релігійного переслідування і за океаном шукали повної індивідуальної і громадянської свободи. Коли Велика Французька Революція в 1789 знесла панщинну неволю селянства, також французькі маси могли брати ширшу участь в еміграції до Америки. За ними пішли ті країни, що лежать близько Атлантийського океану, як **Шведи, Норвеги, Німці, Італійці** і інші. Еспанці і Португальці не брали участі в еміграції до ЗДА, бо вони мали свої власні кольонії в Південній Америці.

Таким чином європейська еміграція до З'єднаних Держав Америки йшла **від західних європейських країн** та поширювалася поволі **на Східну Європу**. Звідтам могла початися масова еміграція щойно тоді, коли в Австрії, Мадярщині та Росії була знесена **панщина** і селянство здобуло право вільно переселятися.

ПОЧАТКИ УКРАЇНСЬКОЇ ІМІГРАЦІЇ В ЗДА

Вже з попереднього знаємо, що українська масова еміграція до заморських країн взагалі могла початися щойно тоді, коли на українських землях упала панщинна неволю і українські **селяни** здобули право вільно переселятися зі своїх сіл до міст чи до інших країн. Це сталося в Галичині і Буковині, що адміністративно належали до Австрії, та в Карпатській Україні, яка в той час належала до Мадярщини, аж в році 1848. В Східній Україні, що в тім часі була під владою російських царів, знесено панщину аж в 13 років пізніше, тобто в році 1861.

До 1848-го чи 1861-го року могли свobodно переселюватися тільки українські **міщани, шляхтичі** (дворяни) і потомки **козаків**. Однак в тім часі українське міщанство було тільки дробом населення міст і тільки в одиницях мало національну свідомість. Як навіть хтось з того міщанства емігрував, то він рідко де признавався до нашого народу. Зрештою в тім часі ще не було економічних причин до міщанської еміграції, а шляхта та потомки козаків могли сям-так просперувати на

українських землях, згідно займати вільні землі в межах російської імперії, яких тоді ще було досить багато.

В списках імігрантів між роками 1726 і 1776 знаходимо безсумнівні українські імена (Кисіль, Близький, Гірний, Русин, Галечко, і т. д.).

В **американській армії**, що боролася за визволення З'єднаних Держав від англійської монархії, находимо серед старшин також українські імена: Князь, Евин, Мох, Зублей, Чесний, Отаман, Карась, Грабовський, Галиця, Садовський і т. д.

З прізвищ видно, що це були або українські міщани або козаки, які виїхали були шукати кращої долі і пригод за океаном. Учасники визвольної американської війни поспішили туди, очевидно, для оборони свободи, в якій така багата українська історична традиція. *)

Нема сліду про те, що зараз по знесенні панщини почалася українська еміграція до З'єднаних Держав Америки. Навіть якби вона була, то хіба в нечисленних одиницях. Щойно в 1870-их роках, отже всього коло 80 років тому назад, почалася значніша українська еміграція до З'єднаних Держав Америки.

Наша еміграція до З'єднаних Держав Америки ішла згідно з наведеним вже вище правилом, яке панувало для еміграції з цілої Європи: вона посувалася зі західних земель поволі на східні землі. Найдалше на захід висуненою українською землею є **Карпатська Україна**, яка тоді стогнала під тяжкою мадярською неволею. Звідтіль почалася перша хвиля нашої еміграції до ЗДА. Ця хвиля поволі поширювалася далше на північний схід, та на схід: отже еміграція далше захоплювала східну частину Карпатської України і **Лемківщину**. З Лемківщини вона посунулася на **Бойківщину**, а звідсіль далше на **Підгір'я** і на галицьке **Поділля** і **Покуття**, а потім на **Буковину**. і **Холмщину** та за Збруч — на східне **Поділля** під царською російською окупацією, а звідсіль далше на **Правобережну Україну**. На лівобережжя Дніпра еміграційна хвиля до Америки не докотилася зовсім.

Цей рух еміграції з українських земель був на заході, тобто в Карпатській Україні і на Лемківщині, найсильніший, а з посуванням його далше на схід він слабшав щораз більше і на Київщині був вже зовсім слабкий. На самім західнім краю Карпатської України, на пограниччі Словаччини, емігра-

*) Гляди ширше про українську іміграцію в дуже добрій праці колишнього редактора Народної Волі Ярослава Чижа: *The Ukrainian Immigrants in the United States*, Скrentон, 1940. З Галичини наша еміграція поширила свою хвилю на **Волинь**

ція до Америки почалася в 1875-ім році. В 1880-их роках вона докотилася до Підгір'я, а далше вже ішла на Поділля і Волинь.

ЯКА БУЛА ПЕРША УКРАЇНЬСЬКА ІМІГРАЦІЯ В ЗДА?

Під **економічним** оглядом іміграція може бути або осіла або сезонна чи пак переходно-зарібкова. Осіла може бути іміграція або рільнича або промислова. Переходно-зарібкова іміграція є завжди робітнича, без огляду на те, чи імігранти працюють в новій країні як рільничі чи як промислові **наємні** робітники. Рішальною прикметою переходно-зарібкових імігрантів є їх **замисл** заробити в чужій країні як найбільше грошей та **повернути назад до своєї батьківщини**.

Отож тільки до Канади, Бразилії, Аргентини та до інших країн Південної Америки їхали українські імігранти на постійне оселення, як хлібороби. До З'єднаних Держав Америки їхали українські імігранти майже виключно до праці в промислі: в **копальнях** (майнах) і в **фабриках** або на іншу наємну працю в містах. Спочатку їх замисл був такий, щоб в ЗДА заробити значнішу квоту грошей, вернути назад до Рідного Краю і там стати економічно на ноги, як самостійний достатний господар. Щойно згодом, побувши довше в Америці, імігранти набирали охоти оставати тут на сталий побут. До Першої Світової Війни була велика більшість таких українських імігрантів в ЗДА, які мали замисл вертати назад до батьківщини. Це змінилося щойно тоді, коли ставало ясным, що в Європі тоталітарні держави почнуть нову світову війну та що ця війна між іншим буде вестися на українських землях за панування над ними.

Першу іміграцію з Карпатської України спроваджували еміграційні агенти до **Пенсильванії, до копалень**. Також друга хвиля іміграції, з Лемківщини, забирала наших людей як копальняних робітників. Щойно пізніша іміграційна хвиля ске рувала наших людей до іншої промислової праці.

В нашій літературі стрічаємо часто погляд, що до З'єднаних Держав Америки їхали з українських земель самі **пролетарі**, тобто міські промислові робітники, що не мають власного варстату праці, або безземельні селяни. Цей погляд зовсім помилковий. З міст українські пролетарі майже зовсім не емігрували до ЗДА. Також наші купці, ремісники чи вільні професії (як лікарі, інженери, адвокати, мистці і т. д.) до Першої Світової Війни емігрували з українських земель до ЗДА в дуже незначнім числі.

В масі українська іміграція до З'єднаних Держав Америки

була **селянською**. У великій більшості це були діти середніх або бідніших господарів, але в ніякім разі не “чисті” пролетарі. На кошти переїзду треба було значних на ті часи грошей і їх не міг мати якийсь безземельний селянин-зарібник чи форналь. Такі кошти міг зібрати тільки середній чи хочби навіть дрібний господар. Відомі також досить нерідкі випадки, що на таку еміграцію в Америку пускалися навіть досить, як на краєві відносини, заможні сільські господарі.

Під **суспільно-культурним** оглядом наша іміграція до Першої Світової Війни належала пересічно до **передової** верстви нашого тодішнього селянства. Це глибока помилка, яку поширили наші публіцисти останніх років у своїх писаннях про нашу іміграцію до Першої Світової Війни, що нібито ця українська іміграція до З'єднаних Держав Америки була темна, несвідома, у великій більшості неграмотна і навіть без пам'яті про те, до якого народу вона належить.

Адже пускатися на таку **ризиковну** справу, як їзду “за гори, за ріки, за моря”, до чужої країни, про яку перед тим навіть чутки не було, якої мови ніхто не знав, до зовсім незвичайної праці **під землею**, могли тільки люди найбільш **енергійні, активні, з широким кругозором, відважні, цікаві**, а значить — також **грамотні**. Це щось подібне, як колись був рух на наших землях **“іти в козаки”** на Запорозжя. Ішли не лише за здобичництвом (тепер за зарібком), але також слави й волі добувати.

Що в першу чергу в іміграційній хвилі були люди **того часу** найбільш свідомі і грамотні, це впливає не тільки з теоретичних міркувань, але це potwierджує також **факт** з історії української іміграції в З'єднаних Державах Америки, що ці люди **відразу самі** основували свої освітні товариства та читали краєві українські газети. Незабаром також оснувався цілий ряд вже на американському ґрунті **нових українських часописів** і видавництв книжок. Якби це була справді неграмотна маса, як нам пишуть всі дотеперішні публіцисти в цій справі, то хто читав би видавані тоді в Америці часописи і книжки? Адже в кілька років після першої хвилі української масової іміграції в США основано кілька часописів українською мовою, яких наклад перед Першою Світовою Війною перевищав наклад українських часописів у Краю в тім часі. Це доказ, що **процентом** серед української іміграції в З'єднаних Державах Америки було **більше грамотних ніж у Старім Краю** у тім часі.

Таким чином можемо цю давню українську іміграцію з повним правом зарахувати до колишньої **передової частини** українського народу в Ріднім Краю.

Серед нашої першої імміграції була переважна частина практичними **хліборобами**. Під цим оглядом вони були навіть дуже добре кваліфіковані. Але до **промислової** праці вони не мали кваліфікацій. Тому в фабричній чи копальняній промислі вони уважалися цілком некваліфікованими робітниками і мусіли виконувати зразу найтяжчу некваліфіковану працю. Але наші іммігранти все таки виявили великий хист і здатність скоро привчитися до нових способів кваліфікованої праці. Тимто наші іммігранти скоро вибилися наверх і не виконували в масі такої “брудної” праці, як деякі інші народи.

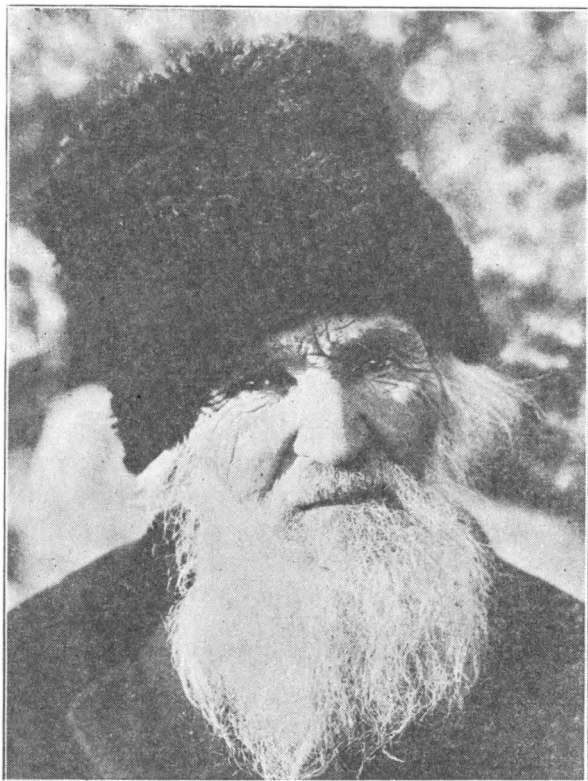
НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІМІГРАЦІЇ

Наша перша імміграція в З'єднаних Державах Америки походила аж з трьох різних держав, які опановували тоді українські землі: з **Австрії** (Галичина і Буковина), з **Мадярщини** (Карпатська Україна і з **Росії** Східна Україна). В роках 1875-1890, коли ішла перша головна хвиля української імміграції, був на цих українських землях **різний** стан національної свідомості. В Галичині і в Буковині він був найсильніший, бо Австрія мала вже конституційний устрій, при яким принайменше на папері існувала національна рівноправність всіх заселюючих Австрію народів. Від знесення панщини в тих двох українських землях тривала активна політична, соціальна і культурна боротьба за переведення в життя національної рівноправності, якої не хотіла на практиці признати польська шляхта і міщанство, що разом мали владу в Галичині, та румунське боярство, що панувало тоді в Буковині на спілку з німецькою бюрократією. Від довших віків тут існувала боротьба за національне існування проти польського шляхотського і міщанського натиску, що причинялося до вироблення різкого поділу між Українцями і Поляками.

Саме в тих самих роках, коли почалася перша еміграційна хвиля з Галичини до Америки, існував вже масовий суспільно-політичний рух, започаткований професором Михайлом Драгомановом та його численним гуртом учнів на чолі з Іваном Франком і Михайлом Павликом. Ця частина імміграції приїздила до Америки вже з **виробленою національною свідомістю та готовими радикальними, поступовими і демократичними ідеями**.

Очевидно, що **не всі** іммігранти з Галичини чи Буковини мали повну українську національну свідомість. Такими були тільки найпередовіші з них, подібно як це було в тім часі в Рідній Краю. У 1880 і 1890 роках тільки найпередовіша частина селянства в Галичині ішла за демократичним рухом, який

вживав у своїх виданнях книжечок і часописів чистої української мови та новітнього українського правопису, відмінного від російського. Цей рух прикладав до нашого народу не лише в учених книгах, але й у книжечках і часописах, призна-

о. Агапій Гончаренко
Перший свідомий український імігрант
в Америці в минулім столітті

чених для широких народних мас, завжди побіч стародавньої назви **“Русин”** і **“руський”** також не менш стародавню назву **“Україна”** і **“Українець”**. Драгоманів, Франко, Павлик, Терлецький та інші провідники цього руху в своїх книжечках і часописах для народу завжди підкреслювали, що Україна не цілість земель **від Попраду, Тиси до Поліських лісів і Кавказу** та що український нарід тільки тоді буде культурно і матеріально краще жити, коли буде **сам собі господарем на своїй землі**, подібно як інші культурні народи в світі.

Український національний визвольний рух і його організації, на думку цього передового радикального руху, мають гуртувати українських людей без огляду на віру. Це був дуже важливий поступ в українським національним русі, бо до того

часу існувала не лише в самих церковних, але й у громадських справах страшенна ворожнеча між українськими католиками, православними і новітніми протестантами. Знаємо, що політичний рух козацтва деякий час звертався виразно до католицької української церкви ворожо і ставив собі за ціль знищити її зовсім адміністративними засобами державного примусу. Гайдамащина нищила кровавими засобами не лише римокатолицькі костели, але й українсько-католицькі церкви і їх духовників. Тих самих методів вживали в тих околицях, де мали державну силу за собою, також католицькі духовники проти українських православних. Бували також напади на протестантів. Якби не взяла верху **релігійна толеранція**, яку почав проповідувати новітній український демократичний рух, ведений Драгомановом і Франком, то українська нація була б розбилася на дві самостійні частини, що ворогували б між собою і не хотіли б мати спільної держави; подібно як це сталося із Сербамі і Хорватами, які розділилися і різалися між собою тільки на основі релігійного поділу.

Другу групу в національним українським русі Галичини і Буковини творили **“народовці”**. Вони також, як радикали, визнавали національну самостійність українського народу, тобто його окремішність від інших слов'янських народів, що сусідували з нами від непам'ятних віків: Словаків, Поляків, Росіян, Білорусинів. Але вони мали дві хиби: надто великий консерватизм і малу віру в власну демократичну силу свого народу. Тому вони клали найбільший натиск на угоду з австрійсько-польським урядом та з московфільським духовенством. Католицьку українську церкву вони ідентифікували з національною справою і тільки дуже поволі під впливом Драгоманова і Франка вони переймали демократичну думку про толеранцію в релігійних справах та відділення їх від політично-громадських справ.

Від 1860-их років мала серед нашого католицького духовенства в Галичині панівне становище **московфільська** група. Це були закостенілі консерватисти і обожателі російського царства та панства. До народних мас вони мали як не погорду, то принайменше легковаження. За нечесть уважали вони писати в книжках і часописах народною мовою, тому писали видуманою мовою панською, що була мішаниною народної мови з церковними словами і запозиченими російськими. Нарід мало розумів таку мову і тому трудно йому було вчитися з таких книжок чогось путнього. Найрадше вони писали б і говорили б російською мовою, бо для них це був зразок панської мови: адже нею говорив могутній російський цар і його

панство. Але що їм не вміли, то писали і говорили несамовитою мішаниною, яку свідомі Українці називали “язичієм”.

Ці консерватисти ділилися на дві групи: одні не хотіли поза Австрією бачити більше світу і тому частину нашого народу, що жила в Австрії, проголошували зовсім окремим народом, осібним від Українців і Росіян. Другі ішли далше: вони проголошували, що наш нарід це тільки частина російського народу і тому їхнім ідеалом було злучитися з Росією в одну державу.

Ті наші **книжні селяни**, що не мали можливости дістати в руки українських часописів чи книжок, стояли під впливом цих консервативних духовників з їх язичієм і москвофільством, поки не покинули тих поглядів з поширенням свідомого українського національного руху. Москвофільство вело тих духовників також до прихильности для російського православ'я.

Отож зовсім природня річ, що перші імігранти з Галичини і Буковини відбивали в своїх національних, релігійних і політичних поглядах ті думки, які були поширені серед того кола нашого народу, з якого вони вийшли за море в чужину.

Треба мати на увазі, що центром, звідки поширювався український національний рух в Західній Україні, був **Львів**. Чим далше від Львова, тим той рух був слабший. Там панував консервативний рух москвофільства. Так було між іншим на Лемківщині.

В **Карпатській Україні** в часи першої еміграції до З'єднаних Держав Америки був стан свідомого українського національного руху найслабший. Ця частина нашого народу була найгірше притиснена мадярськими назадниками, які старалися перемінити в Мадярів наперед всю духовну і світську інтелігенцію нашого народу, а потім також все міщанство і селянство. Тоді вже Мадяри вигнали українську мову зі школи. Духовні семінарі вчили наших духовників по мадярськи. По селах на парафіях вони вже майже всі дома говорили по мадярськи, бо ж це “панська” мова, а до людей говорили язичієм. Поза церквою в той час в Карпатській Україні не було ніякої національної організації. Михайло Драгоманів назвав цю частину нашого народу “пораним братом” та кликав всі прочі українські землі на його духовий порятунок.

В таких стані маленької національної свідомости знаходилися наші брати з Карпатської України, коли вони при кінці 1870-их років приїхали до копалень вугля в Пенсильванії.

Але найменше національної свідомости привезли зі собою з Рідного Краю ті імігранти, що прибули з **Правобереж-**

жя зпід Росії. Там в той час українська мова була заборонена в школі, в церкві, в театрі, в книжках і часописах для народу. Вся велика державна машина царської Росії була наставлена на те, щоб вбити в нашій народі в Східній Україні всяку думку про свою національну самостійність та вкорінити в нього переконання, що він має навіки бути підданим “єдиної неділімої Росії”. Тільки в спогадах про стару козацьку державу України удержувалася слабка нитка національної свідомости. З тою слабенькою іскрою свідомости знайшлося селянство також як імігранти в Америці і тут відразу попало під сильний вплив Росіян.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ НАШОЇ ІМІГРАЦІЇ

Духово-культурний розвиток української іміграції в З’єднаних Державах Америки ішов під впливом різних чинників. Вони були такі: 1) духово-культурний доробок, з яким приїхали імігранти вже з Рідного Краю і який даліше розвивався по своїм внутрішнім законам; 2) дальший вплив Рідного Краю, який не стояв у своїй національній розвитку на місці і в такому стані, в якому покинули його імігранти, але поступав скоро вперед в своїй національній свідомості і всебічній організованості, особливо в Галичині і Буковині; 3) сильний вплив нового американського суспільно-економічного і політичного та культурного оточення.

Іміграція до промислової праці не дозволяє творити **зовсім окремих нових громад** імігрантів, як це може діятися з хліборобськими поселенцями. Тим відразу різнилася наша іміграція в З’єднаних Державах Америки від іміграції в Канаді, Бразилії чи Аргентині. Там вона була хліборобська і осідала на ріллі окремими українськими громадами. В ЗДА могли наші робітники поселятися тільки в містах, які вже були давно розвиненими готовими громадами.

Не зважаючи на це, наша іміграція в ЗДА осідала зправила в **окремих ділянках міст разом**, щоб в більшім скупченні давати собі легше раду з новими і нелегкими обставинами життя. З огляду на дешевість помешкання наші робітники осідали на однім з передмість, звідки було їм близько до фабрики чи копальні. Так потворилися фактичні громади нашої іміграції в цілім ряді більших і менших промислових осередків в ЗДА. Це уможлиблювало удержувати **живий зв’язок** нових імігрантів між собою та давало підставу для творення організаційних клітин суспільного, культурного і політичного життя нашої іміграції. Без таких громад наша іміграція дуже скоро розплинулася б серед моря решти населення міст.

ДАВНЯ І НОВА ІМІГРАЦІЯ

Америка це країна іміграції. Але ця вся імігрантська маса населення З'єднаних Держав Америки прибула сюди не нараз. Потік іміграції плив цілими **десятьками років і сторіччями**. Наслідком того повставали серед того іміграційного населення **різні верстви і групи щодо часу прибуття до ЗДА і щодо країни**, звідки дані імігранти прибували.

Вже знаємо з попередніх сторінок, що найдавніша іміграція до ЗДА плила з **Британії**. Це була також найчисленніша іміграція. Її творили Англійці, Шкоти, Ірландці і Валійці. Всі вони говорили англійською мовою та творили один основний англійський культурний тип. Імігранти англійського роду були компактною більшістю того іміграційного населення. Це вони творили першу адміністрацію кольонії, що належала до Великої Британії і вони опісля підняли революційну боротьбу проти британської монархії за повне державне усамотінення країни. Щойно пізніше припливали в значнішій масі імігранти інших західно-європейських народів. Аж коли знесено панщину в Середній і Східній Європі та вибудовано залізничні шляхи, почала, як остання, плисти також іміграція з тих країн, між ними також з України.

Ніде нема в конституційних постановах ЗДА припису про те, що англійська мова є мовою урядовою. Взагалі там нема ніякої згадки про якусь урядову мову. Це приймалося як самозрозумілий факт, що державні органи будуть урядувати тою мовою, яка є мовою величезної більшості імігрантів і яка є зрозуміла всім іншим імігрантам.

Зразу були З'єднані Держави Америки переважно **хліборобською**, фермерською країною. Щойно згодом Америка розвивала свій власний **промисл** та свою власну торгівлю.

Населення первісних **Індіан** було нечисленне і його витискали щораз нові хвилі іміграції в гірші території, де воно в боях з новими поселенцями і з усяких "культурних" недуг вигидало. Вільних земель було в ЗДА подостатком і бракувало не землі і її підземних і надземних скарбів, а робучих рук, щоб добути зпід неї її скарби та з неї її плоди. Хто скільки міг обробити та зайняти своєю працею, стільки займав землі для себе. Відкрито опісля великі зложжя підземних скарбів і тому почався копальняний промисл, який потягнув за собою розвиток також фабричного промислу. До цього треба було щораз більше робучих рук.

Давня іміграція забагатіла скорше. Вона також розібрала кінець кінців всі вільні землі, з її підземними скарбами. **Нова** іміграція від 1880-их років, коли появилася також в масі українська іміграція, вже не застала вільних земель і тому не могла

осісти на ріллі, як хліборобські громади. Могла хіба піти на ферми, як фермерські робітники. Але вона цього зовсім слушно не зробила, хоч любила працю на ріллі, бо праця на фермах у порівнянні з працею у фабриках і копальнях була платна дуже низько. Тому саме наші імігранти зверталися до міст і ставали до праці в копальнях чи на фабриках або наймалися до інших послуг.

Давна іміграція з Великої Британії, Франції та інших надморських західно-європейських країн, що вже засиділа свої місця на фермах, в промислі і торгівлі, зустрічала нових імігрантів зі Середньої і Східної Європи з явною погордою, легковаженням, а то й з ворожістю. Власники великих просторів земель, фабрик, копалень чи всяких інших підприємств потребували людей на “чорну” тяжку працю, якої не хотіли брати давніші імігранти. Крім того нові імігранти були їм потрібні на те, щоб завжди мати під рукою “резервову армію праці”, з якої могли б черпати нових робітників за дешевшу заробітню плату проти вищих вимог робітників з давньої іміграції.

Тому саме до звичайної неохоти проти “чужинців” (форінер), яку ми спостерігаємо у всіх країнах на всіх ступнях культури, а то й “расової погорди”, яку виявляють кола міщан і шляхти до села і селянства, долучувалася ще ворожнеча з огляду на економічний інтерес. Власне робітники зпоміж давньої іміграції були найбільш ворожо настроєні проти всякої нової іміграції, боячися, що вони причиняться до зниження їхньої заробітної плати.

Замість приступити до професійної організації та разом дружно з новими імігрантами обстоювати спільно свої права, вони в своїх слабих тоді професійних організаціях (юніях) розпалювали погорду і ненависть до “грінгорнів” та пробували їх не допускати до праці. Випадки нападів і нападів на нових імігрантів не були рідкі. Все те був явний нерозум, бо в ЗДА тоді промисл ішов повною парою вперед і праці для кожного нового імігранта і для дальших нових було подостатком. Не доставало давнім імігрантам-робітникам тільки доброї організації для загальної оборони інтересів праці перед визиском підприємців.

Робітники з давньої іміграції з Британії і Західної Європи, що вже засиділися в Америці, саме тоді почали рух за **обмеженням нової іміграції**, а навіть за її припиненням. Навіть Американська Федерація Праці домагалася такого обмеження. Це домагання робітників стрінуло симпатії серед вищих верств суспільства давньої іміграції, які почали боятися постійного росту числа іміграції з Середньої і Східної Європи,

добачуючи в тім загрозу для англійсько-американського культурного типу населення ЗДА. Про цей зріст можуть нам дати образ такі цифри:

За 10 років між роками 1885 і 1894 прибуло до З'єднаних Держав імігрантів з Великої Британії (Англії, Шкотії, Валії і Ірляндії) 1,189,000, з Німеччини 984,000, зі Скандинавських країнн (Данія, Швеція, Норвегія) 562,000, з Австро-Угорщини 476,000, з Італії 474,000, з Росії (Польща, Україна і влас- тива Росія) 379,000 душ.

За наступних 10 років, то є між роками 1895 і 1904 при- було до З'єднаних Держав імігрантів: з Британії тільки 560,000, з Німеччини 277,000; з Скандинавських країн 384,000' з Італії 1,137,000; з Австро-Угорщини 1,017,000; з Росії 768,000 душ.

Як бачимо, в першім десятилітті з Британії, Скандинав- ських країн і Німеччини прибуло було разом 2,503,000 імі- грантів, а з Австро-Угорщини, Італії і Росії разом 1,319,000 імігрантів.

В другім десятилітті прибуло з Британії, Скандинавських країн і Німеччини вже лишень 1,220,000 (або о половину мен- ше), а з Австро-Угорщини, Італії і Росії разом 2,902,000 імі- грантів (або понад два рази більше ніж в попереднім деся- тилітті).

Цей зріст іміграції з цих нових країн викликав рух за обмеженням іміграції звідтам і це вилилося остаточно в пер- ших законах, що встановляли "квоти" іміграції з кожної краї- ни, при чім для остаточно згаданих країн встановлено менші квоти, як з попередніх.

З другого боку серед давньої іміграції з англо-саксонських країн, зокрема серед її вищих верств, почався рух за тим, щоб не допустити навіть потомків іміграції з інших країн до рішальних становищ в державі. Це робилося шляхом конспі- ративних організацій. Навіть третьому тут уродженому поко- лінню небажаної нової іміграції не хотіли дати спроможности доступу до рівних становищ. Цей рух проти нової іміграції тепер ослаб, але останні його сліди видно ще нині.

Серед нашої іміграції до року 1914 не вспів витворитися подібний рух проти нової хвилі імігрантів з українських зе- мель. Навпаки, є наявні докази того, що серед нашої давньої іміграції панував сильний дух солідарности до своїх братів у Ріднім Краю. Давніша іміграція допомагала всіми спосо- бами до того, щоб улегшити прибуття нових імігрантів до ЗДА.

Щойно в найновіших часах **ворожі нам агенти чужих дер- жав**, зокрема Советської Росії, стараються викликати серед давньої іміграції неохоту і ворожнечу проти найновішої укра- їнської іміграції, знаючи, що вона є протисоветська.

РОЗДІЛ II

ЯК ТВОРИЛИСЯ УКРАЇНСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В АМЕРИЦІ?

ЗЕМЛЯЦТВА

Кожна людина волить жити ближче з тими другими людьми, яких вона вже знає. Тому кожний горнеться до того гурту, що походить з тої самої громади, повіту, краю і цілої країни. В першу чергу пристає людина до того гурту, який говорить тою самою мовою і належить до того самого народу. Грає також в гуртуванні велику роль та сама релігія. Це все є звичайним явищем у всіх націй, висококультурних і малокультурних.

На тім ґрунті “земляцтва”, тобто походження з тої самої чи близької громади, розвивається перший ступінь організації, який ми могли б назвати **товариським клубом**. Таке земляцтво не мусить мати **окресленої форми**. Просто люди, що є близькими земляками, сходяться вечорами чи в свята, щоб спільно поготорити, поділитися спільними спогадами, побавитися та взаїмно собі порадити чи допомогти.

Такі земляцтва були в неокресленій зразу статутовій формі першими організаціями української іміграції в ЗДА.

Вище суспільно, культурно і політично розвинені народи мають дуже сильно розбудовані такі земляцькі клуби. Але в тих народів така форма організації служить тільки для забави, розваги і гутірки. Вона ніколи не заступає організацій загально-національного значення, зокрема суспільно-культурних і політичних чи взагалі ідеологічних. Слабше розвинені групи населення якогось народу нерідко не мають іншого розуміння солідарности поза таким земляцтвом, хіба що ще на релігійнім полі.

Також наша найдавніша іміграція в З'єднаних Державах Америки організувалася наперед на тій земляцькій основі. Це були нестатутові клуби імігрантів з тої самої або з поближких громад, найчастіше трохи ширше — з території цілого одного повіту.

Земляцтва заступали зразу всі загальні організації: культурно-освітні, допомогові, забавові і т. д. Земляцтва помагали спровадити нових своїх земляків з Рідного Краю. Вони служили порадою і матеріальною допомогою новоприбулим імігрантам зі свого повіту. Ці неформальні земляцькі клуби вечорами читали спільно книжки і газети, що їх діставали з Рідного Краю. Ділилися новинами з листів. Улаштовували спільні забави. Також ходили спільно до якоїсь чужої церкви, поки постаралися про свою власну.

Ті земляцтва виконали величезного значення національну працю: Вони вирівняли культурно-освітні різниці між імігрантами. Найпередовіший демократично й радикально вироблений елемент підтягнув вгору менше свідомих земляків та дав їм вищий погляд на національні, соціальні і культурні справи. Вже тоді ішла жива акція за ліквідацією неграмотности серед імігрантів, які самі зрештою бачили, що в нових обставинах без знання письма неможливо піднятися на вищий ступінь кваліфікованого робітника. Шляхом впливу цього демократичного радикального і соціалістичного елементу, що вже був серед імігрантів, ціла маса кожного земляцтва ставала демократичною і поступовою. Такий тип імігранта став пересічним серед нашої іміграційної маси.

Треба мати на увазі, що перші роки нашої іміграції були зовсім без ніякої свідомої національної української інтелігенції, світського чи духовного характеру. Самі свідомі селяни, перемінені в Америці в робітників, виконали найважлишу, бо початкову, національну освідомляючу працю на американським ґрунті.

ЦЕРКОВНІ ГРОМАДИ

Земляцтва виконали також великої ваги ще друге завдання: вони зорганізували релігійні громади.

Релігія в українськiм народі була тісно зв'язана з цілим народним світоглядом на світ, на природу і на людей. Ціле життя, навіть чисто господарське, виявляло релігійний характер. Відповідні пори року були відзначені величавими святами: зима — Різдвяним циклом свят; весна — Великоднім циклом; літо Купальним циклом і т. д. Коли імігрант хотів удержувати зв'язок з народним життям у Ріднім Краю та жити так, щоб мати при собі духову частину свого Рідного Краю, то він мусів дбати також про свою релігійну громаду.

Таким робом земляцтва приступили до організації релігійних громад, які вже мусіли опиратися на ширшу базу, як тільки на земляцтво — на однакову церковну віру.

До релігійного життя належала в Краю сильна і багата

обрядовість. Це ще забуток з передхристиянських часів. Гажілки, щедрівки, колядки, купальні пісні і обряди задержалися всюди до останніх часів і сплелися міцно з новим християнським життям. В церкві бачили тодішні наші селяни не лише саму віру в Бога, але й рідні обрядові звичаї, до яких вони були прив'язані з дитинства і навіть часто поза тими обрядами тратили зперед очей саму віру і відношення до Бога.

Тому зорганізовані земляцтвами релігійні громади рішили зразу спровадити собі відповідних священників з Краю та побудувати свої власні церкви. Інакше бути не могло. Наші імігранти мали вправді під боком католицькі церкви римського типу, навіть зі зрозумілою для них мовою додаткових богослужень і проповідей — словацькі і польські — які були вже скорше зорганізовані, бо їхня іміграція була далеко старша від української і до того відразу мала зі собою свою світську і духовну інтелігенцію. Але наш імігрант хотів церкви і релігійної громади не для самої церкви і не для самої релігії. Він хотів через церкву мати ще біля себе частину своєї батьківщини і живу традицію своїх народних звичаїв. Тому він з накладом великих коштів і енергії приступив до організації власних релігійних громад.

Мусимо пам'ятати, що самі наші робітничі громади через свої земляцтва зорганізували собі свої релігійні громади. Вони не мали тоді ані світських ані духовних інтелігентів коло себе; ту свою початкову організаційну роботу, яка сама по собі є найтяжчим етапом кожної організації, виконали наші робітники **самі**. Зорганізувавши свої релігійні громади, вони звернулися щойно тоді за своїми священниками до Рідного Краю.

Сама львівська митрополія не виявила ніякого зацікавлення для того, щоб заспокоїти релігійні потреби іміграції, яка тоді вже мала кілька сот тисяч душ. Щойно коли імігранти з Лемківщини звернулися до митрополита з домаганням вислати їм священника, він згодився на це під умовою, що буде наперед зложена відповідна сума грошей до банку на кошти подорожі. Робітники це зробили і щойно тоді виїхав до Америки перший український священник католицької церкви о. Іван Волянський, що прибув до Америки при кінці 1884-го року. Перед ним був вже православний священник зі Східної України, свідомий Українець революційних демократичних поглядів, о. Гончаренко, але він займався більше суспільно-політичними справами на Алясці, як справами церкви.

За якийсь час стали приїжджати на домагання наших імігрантів зі Закарпаття також тамошні греко-католицькі духовники, але привозили зі собою свої мадяронсько-москвофіль-

ські погляди і замість ідеї солідарності і братньої любови всіх людей нашого роду приносили зі собою погоню за зиском з духовних справ, сварню і ненависть проти всіх людей іншого погляду, а вкінці повний роздор.

На нещастя нашого народу до Америки приїжджали такі духовники зі Закарпаття у великім числі. В 1894-ім році було таких мадяронсько-москвофільських духовників з Карпатської України вже 26, а поступових священників українського народного і до певної міри навіть радикального напрямку з Галичини всього 4.

Треба признати заслугу першому спровадженому робітниками духовникові о. Іванові Волянському, що він не пішов за утертими старокраєвими парафіяльними звичаями, що парох має лише "правити" в церкві, а поза тим не має помагати людям у їх громадській справі. Він зараз в 1886-ім році став на домагання робітників видавати **перший український часопис** в Америці під назвою "Америка". Це був часопис редагований в демократичнім і поступовім дусі з деяким налетом радикальних ідей. Тимто не треба цього часопису змішувати з нинішнім органом "Провидіння", який не має з тим першим часописом поза назвою нічого спільного з його першим редактором.

Так почали від 1884 року формуватися церковні громади вже зі своїми парохами. Серед них було кількох поступових і національній справі відданих духовників, яких реакційні духовники називали з погордою "попиками-радикалами". Згаданого вже о. Івана Волянського, першого редактора "Америци", митрополит Сембратович за його йому немилі погляди незабаром відкликав назад до Краю.

Більшість греко-католицького духовенства була з Карпатської України. З малим винятком це були реакціонери, що були мадяронсько-москвофільських поглядів. Вони в Америці скоро стали на послугах російської пропаганди, оплачуваної щедро золотом, щоб розбити визвольну справу українського народу. Вони за всяку ціну старалися не допустити до з'єднання наших закарпатських імігрантів в спільні церковні, культурні і запомогові організації, знаючи наперед, що в спільній організації наші закарпатські брати стануть свідомими Українцями.

В Америці застали наші імігранти повну політичну і релігійну свободу. Привикнувши до демократичних форм життя у всіх організаціях, наші давні імігранти приміювали демократичну форму також до релігійно-церковних організацій. Тому перші парафії в Америці, до яких вони спроводжували собі з Рідного Краю своїх духовників, були зовсім неподібні до тих, які були в Краю. Тут парафії були демократичною

установою, в якій рішали по демократичному її члени на зборах. Парох був духовною особою тільки в церкві. Поза церквою він був тільки одним з громадян, якого обов'язком було помагати громаді своєю вищою освітою до кращої освітньої і запомогової організації. Його слово мало значення остільки, оскільки ним він міг переконати громаду. Парафії мусіли удержувати також крім читалень ще школи для дітей.

Слід замітити, що аж до приходу першого українського єпископа до Америки в році 1908, всі українські католицькі духовники підлягали юрисдикції ірландських (айришських) єпископів, які зрештою ставилися до наших парохів з легковаженням.

Православні зі Східної України не мали парохів свідомих Українців. Вони заспокоювали свої релігійні потреби в російських православних парохів, які російським урядом були спеціально прислані на те, щоб пильнувати політичної російської пропаганди. Тому та частина нашої іміграції найскорше відділилася від загальної української іміграції і підпала поза малими винятками під виключний вплив Росіян. *)

Протестантський український рух почав ширитися щойно пізніше, безпосередньо перед Першою Світовою Війною.

З приходом першого українського католицького єписко-

*) Православні Українці первісно в масі були тільки із Східної України та Буковини.

Москвофільські духовники католицької церкви, а також світські москвофільи розпочали ще в 1891-ім році акцію серед наших імігрантів з Галичини, що були майже всі католиками, щоб перетягнути їх на православ'є. Ця акція мала досить значний успіх, бо до 1917-го року в 169 католицьких парафіях наступив розкол і повторилися окремі православні парафії, які істнули до російської православної церкви в Америці.

Ще перед Першою Світовою Війною почався серед православних і католиків рух за створенням окремої **української** православної церкви в Америці, але щойно в 1921 утворилася окрема єпархія Української Американської Автокефальної Православної Церкви. В 1928-ім році наступили за єп. Богачевського нові розколи деяких католицьких парафій на українським національним ґрунті і утворено дальші православні **українські** громади. Подібні розколи сталися також в єпархії карпатських імігрантів, де православні парафії набрали **москвофільського** характеру.

На основі даних, зібраних Ярославом Чижом в його праці про українську іміграцію в ЗДА, виявляється, що коло 1939-го року чисельний стан різних церков нашої іміграції був такий:

Українська Католицька Єпархія (переважно з Галичини) числила 264,685 вірних, 127 церков і 89 духовників.

Руська Греко-католицька Єпархія з осідком в Пітсбургу (переважно з Карпатської України) 280,333 вірних, 221 церков і 194 духовників.

Українська Православна Автокефальна Церква в Америці мала 15,925 вірних, 28 церков і 27 духовників.

Українська Православна Церква (під царгородським патріархом) мала 10,000 вірних, 30 церков і 30 духовників.

Протестанти (пресвітерська церква, баптисти, адвентисти і інші) коло 15,000 вірних.

Православні українського роду, але **москвофільського** напрямку, належать до російської православної церкви в Америці. Їх число не дасться точно устатити, бо нема статистики по національному походженню вірних цієї церкви. На основі всяких інших даних треба цих православних українського роду в **російській** православній церкві в Америці оцінювати на кругло 110,000 душ.

па Сотера Ортинського почалася на велику скалю внутрішня релігійна боротьба, яку підняли відразу москвофільські духовники з Карпатської України. Знаючи, що єп. Ортинський був не лише католиком, але й свідомим національно Українцем, вони постановили не дати йому доступу до своїх парафіян, щоб вони не переймалися українською національною ідеєю.

Під намовою Москви закарпатські греко-католицькі парохі кінцею кінців виступили проти єп. Ортинського з отвертим бунтом і заявили, що вони волять піддатися айришським римо-католицьким єпископам як мали б визнавати юрисдикцію свого греко-католицького єпископа з українськими переконаннями. Рим під впливом польських сугестій пішов на руку тим москвофільським сепаратистам, не примушував їх до канонічного послуху своєму греко-католицькому єпископові, а лишив їх під юрисдикцією ірландських римо-католицьких єпископів. Це не могло подобатися парафіянам закарпатських імігрантів, які під цим оглядом мали більше інстинктивного відчуття фальшу тактики парохів. Заходила небезпека, що помимо всіх демагогічних засобів неправди і крутіїства, якими послуговувалися світські і духовні москвофіли зі Закарпаття, готові карпатські парафії самі перейти під юрисдикцію греко-католицького єпископа Українця. Тому інтригами своїх польських покровителів москвофіли добилися того, що Рим призначив для цих парафій зовсім окремого єпископа, розуміється, сепаратиста.

Це було також на руку чехословацькій владі, під яку від 1919 р. належала Карпатська Україна. Треба зазначити, що серед духовників зі Закарпаття були також світлі винятки.

Так то безсовісним використанням релігійности закарпатських імігрантів москвофільські парохі добилися відділення галицьких католиків-Українців від закарпатських братів і то тої самої віри, щоб таким способом закріпити остаточно сепаратизм карпатського москвофільства та таким чином пошкодити українській національній справі. Це був перший більший тріумф Польщі і Росії над свідомою українською іміграцією на вільній американській землі.

ОСВІТНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Як вже згадано, в парі з організацією земляцьких клубів і з організацією релігійних громад ішла також організація освіти.

Зразу освітні організації творилися на ґрунті земляцтва. Але це була тільки початкова стадія організації, яка дуже скоро розвинулася до загальних освітніх організацій цілої української громади в даній місцевості. Одні з них творилися при новозорганізованих парохіях, другі зовсім самостійно. Носили вони назву товариств або брацтв. Одна і друга назва

підкреслювала момент братерської чи товариської солідарності в організаційних змаганнях.

Освітні товариства удержували свої читальні, аматорські театральні гуртки, аматорські хори і оркестри і т. п. Крім завдань всередині іміграції в ЗДА ці товариства ставили собі також завдання допомагати своїм землякам у Ріднім Краю.

При тім на початках своєї діяльності ці товариства виконували також функції допомогових організацій, які на засадах добровільної жертвенності рятували своїх членів у випадку нещасливої смерті, каліцтва і іншого нещастя.

Всі ті освітні організації єднали людей разом для спільного національно-громадського діла. Що розєднували по церквах москвофільські духовники та нацьковували брата на брата, представляючи українських імігрантів з Галичини гіршими ворогами від Татар, те направляли ці товариства. Коли нині є ще частина карпатських і лемківських наших імігрантів свідомими членами українських національних організацій, то це виключна заслуга цих освітніх організацій, а потім нецерковних допомогових товариств.

ШКОЛА В РОБІТНИЧИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Наша іміграція почала плисти до З'єднаних Держав Америки якраз у тім часі, коли клялися під американські професійні робітничі організації та братські союзи.

В 1870-их роках, а властиво в першій половині тих років лютувала в Америці гостра господарська депресія і криза в промислі. Це доводило до редукцій робітників по фабриках, до зниження заробітної плати та продовження робітного дня. В свою чергу це викликало робітничі страйки і потребу професійної організації чи пак юній. Страйки тоді прибирали нагальні форми з різними насильними актами з обох сторін.

Зараз перші кроки української іміграції втягали її в той вир суспільної боротьби, яка була для українських імігрантів великою школою життя і вчила її самими своїми силами братися до організації своїх суспільно-культурних змагань. Вона приглядалася також до допомогових братських організацій старої іміграції та вчилася, як творити та провадити подібні організації також чисто українські.

Ця школа підняла сильно рівень кругозору українських імігрантів. Вони пізнали, що багато можуть досягнути при сильній солідарності. Навчилися також шанувати свою людську і громадянську гідність. Ближче приглянувшись до політичної організації, а зокрема послухавши політичних дебат серед старої англо-саксонської іміграції, наші імігранти самі стали більше цінити демократичні форми життя та пристосовувати своє суспільне життя до них.

РОЗДІЛ III

ЯК РОЗВИВАЛИСЯ ДОПОМОГОВІ І АСЕКУРАЦІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ?

ДЕЩО З ІСТОРІЇ ДОПОМОГОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Допомогові організації існували вже в старині, ще перед народженням Христа: в Римі, Греції, в Китаю і в інших країнах. Вони мали завдання постаратися про кошти похорону для своїх членів та дати їм також допомогу у випадку іншого нещастя. До них належали люди без різниці професії. Римські цесарі переслідували ці організації і піддавали їх поліційній контролі, бо боялися, що в тих організаціях буде виростати опозиція проти них.

В середніх віках такі організації могли розвиватися тільки в містах, бо села, в панщинній неволі, не мали ніякої свободи організації. Середньовічні міста є організовані на засаді професій — окремого фаху ремесла і торгівлі. Ці ремісничі цехи і купецькі гільдії сповняли крім адміністративних функцій також завдання братської допомогової організації. Зокрема такі цехові організації сильно розвинулися були в Німеччині та Британії.

В Україні поширився окремий братський рух серед міщан, а згодом охопив він також інші стани. Почався він від 15-го століття.

В Британії ці братські організації є відомі вже з XII-го століття. Вони були знані під назвою приятельських товариств.

Ідею такої приятельської організації принесли зі собою імігранти з Великої Британії до З'єднаних Держав Америки. Тут вони прибрали форму так званих братських союзів і розвинулися в могутню, ніде в світі небувалу силу.

Перші початки братських допомогових організацій в Америці повстали вже при кінці XVIII-го століття. Однак вони були ще рідкі і їх сила була невелика.

Щойно в другій половині минулого століття стали властиві братські організації розвиватися скорим темпом і набирати великої сили щодо числа членів і висоти власного майна.

Творцем новітньої системи допомогових братських орга-

нізацій в Америці є Джон Джордан Опчорч. Він був не лише пропагандистом цієї ідеї серед американських робітників, але також практичним організатором. В році 1868 він зорганізував при допомозі своїх однодумців нову допомогову організацію братського характеру під назвою Старинний Орден Об'єднаних Робітників (Ейншент Ордер оф Юнайтед Воркмен). Як ідейну підвалину для цього братського союзу він поклав такі цілі: 1) об'єднувати робітників до союзу без огляду на їх професійні зайняття (дотепер переважно організували в допомогових товариствах тільки робітників одної професії); 2) боронити спільно робітничих інтересів проти всякого визиску і безправства; 3) беронити гідности праці та піднести її права, що їй слушно належаться; 4) на випадок смерти члена виплачувати його рідні усталену допомогу та покрити кошти похорону.

Після того повстають дальші братські союзи. Їх число членів і фінансова сила зростає з кожним роком. Тепер всі братські союзи в З'єднаних Державах охоплюють понад 9 мільонів членів. Вони об'єднані майже всі в одній братській централі Америки. Ця централь називається "Братський Конгрес Америки" (Фратернел Конгрес оф Америка). Братський Конгрес Америки об'єднує 182 братські союзи, між ними також 3 українські: Український Робітничий Союз, Український Народний Союз і Народну Поміч.

Власний маєток всіх тих братських союзів, що належать до Братського Конгресу Америки, досягав дня 1-го січня 1950 величезну суму 2 біліони 103 мільйони і 369 тисяч доларів. Як посмертну допомогу згідно як виплату по упливі певного часу обезпечення виплатили братські союзи в 1949-ім році великанську суму, бо аж 139,001,784 доларів.

Все те нам показує життєву силу братської ідеї серед робітних людей на практиці: дрібними вкладками поставлено великі організації з великими фондами, які такою взаємною допомогою полегшують людську потребу допомоги в нещасливих випадках смерті і на старість.

Існує в Америці також цілий ряд капіталістичних асекураційних компаній, які також переводять обезпечення на старість і на певні роки. Ці компанії відрізняються сильно від братських робітничих союзів. В компаніях все рішають не обезпечені, які там взагалі не мають ніякого голосу щодо управління. Весь голос в компаніях належить виключно до власників капіталу, вложеного на уділи в тім інтересі (бізнесі).

Союзи оперті на близькій знанні членів між собою, на плеканні почуття братерства через відбування періодичних зборів з відповідними святочними церемоніями відділів союзу, демократичним способом обраній управі та плеканні ідеї патріотизму. Вони помагають собі не лише взаємною асекура-

цією, але також вирученням у недужі, доглядом хворих і сиріт і т. п. братською підтримкою.

ЧОМУ ОРГАНІЗУВАЛИСЯ БРАТСЬКІ ДОПОМОГОВІ СОЮЗИ В АМЕРИЦІ?

В З'єднаних Державах Америки розвинене забезпечення в братських допомогових союзах і забезпечених компаніях далеко ширше ніж у якій іншій країні світу. Чому?

На розвиток братських асекураційних союзів і компаній в Америці вплинули особливі суспільні обставини життя в Америці. Найважливіша причина, що викликала розвиток цих забезпечених організацій, є та, що в Америці довгі десятки років після того, як вже розвинувся сильно новітній фабричний і копальняний промисл, держава дуже мало інтервенювала в господарське життя, а зокрема дуже рідко мішалася у взаємовідносини між підприємцями і зайнятими у них на праці робітниками. Аж до правління Президента Рузвелта не було в Америці ніякого публічного суспільного забезпечення. Наслідком того кожний мусів на випадок нещасливої смерті і про свою старість старатися виключно сам, не оглядаючися на державу. **Отже кожний мусів сам себе забезпечувати.**

Сказане вище мало і має тепер значення для **всіх** робітників, без огляду на те, чи хтось давний чи новий імігрант. Але особливо важне значення мала братська організація забезпечення для **нових** імігрантів, що прибували в масі в третій четвертині минулого століття.

Давніші імігранти-робітники мали деяку можливість за довший час свого побуту в Америці дещо загосподаруватися. Друге покоління таких імігрантів мало вже по батьках деякий доробок у спадщині. Новоприбуваючі імігранти того есого не мали.

Зокрема щодо **наших** імігрантів, то вони були особливо в тяжкій положенні після свого прибуття до Америки. Треба тямити, що аж в році 1909 видано закон про відшкодування (Компензейшен Ло), на основі якого на випадок каліцтва при праці встановлено чіткіше відповідальність підприємця. До цього часу у випадку каліцтва при праці робітник був примушений провадити довгий і утяжливий процес проти свого підприємця за відшкодування. Нормально ці процеси кінчилися програнням, бо наші робітники не знали не лише права, але й мови в суді і не могли як слід оборонити своїх претенсій.

В тім стані справи **само життя** пхало наших робітників, як і всіх інших, до взаїмного забезпечення чи взаїмної допомоги. Тим можемо собі пояснити великий розріст українського братського руху, який не уступає під цим оглядом загально-американським організаціям.

До тої суспільно-економічної причини долучувалася ще чисто громадська: в допомогівім товаристві братського ха-

рактеру знаходив робітник також організацію, яка займалася всіма іншими громадськими справами, поза партійно-політичними. Патріотичний дух американського фратерналізму особливо відповідав потребам української іміграції.

ПОЧАТКИ УКРАЇНСЬКОЇ БРАТСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ЗДА

Вже в 1884-ім році повстала перша допомогова братська організація українських робітників у Шенандоа, Па. До її оформлення допоміг о. Іван Волянський, про якого вже була мова вище. Його агітація за такою братською організацією причинилася до оснування ще дальших таких братських товариств в кількох місцевостях Пенсильванії. В три роки пізніше відбувся перший з'їзд 7 братських товариств Пенсильвенії, на яким основано **перший союз** під назвою **“Сполучення Руських Братств”**.

Допомогові приписи цього союзу були такі: Посмертне виносить 500 доларів, яке виплачується жінці або дітям помершого. Коли помре членові жінка, то йому виплачується допомога в сумі 100 доларів. На випадок каліцтва член діставав також допомогу, висота якої залежала від ступня нездатности до праці. Обезпечення полягало на “розметовій” системі, яка полягала в тім, що член платив невисоку місячну вкладку в сумі 1 долара. Якщо виплата допомог того року не вистарчала на покриття посмертного чи допомоги у випадку каліцтва, то на всіх членів робив Виконавчий Комітет “розмет”, то є відповідну доплату на покриття недобору.

Коли митрополит відкликав Волянського назад до Старого Краю за його демократичні і радикальні погляди, Сполучення Братств не удержалося довше, бо трудно було в тім часі скласти відповідну управу союзу. Тому окремі братські товариства, що належали до союзу, стали шукати інших існуючих союзів, на які вони могли б оперти обезпечення своїх членів. Вони вступали до словацьких союзів, що були організовані раніше, бо Словаки мали в Америці старшу від нас іміграцію.

Але наші братські товариства не чулися добре в чужих союзах, де поза чисто матеріальною справою не одержували найважливішого добра на чужій землі — частини свого Рідного Краю. Тимто братські товариства натискали на своїх єдиних тоді інтелігентів — нових парохів, що після Волянського стали приїздити з Рідного Краю, щоб нарешті відновити чисто український братський союз, а не бути причіпкою до чужонаціональних союзів.

Під напором тої загальної опінії наших імігрантів з Галичини, Буковини і Карпатської України прийшло в 1892-ім році до створення нової централі наших братських товариств під назвою **“Соединеніє Греко-Католических Русских Братств”**.

Сама назва показує, що перевагу в тім союзі мали москвофільські духовники з Карпатської України і Галичини, ко-

ли до назви впахали аж кілька слів з чудернацького язичія. До цього “Соединенія” приступили також ті братські товариства, які колись належали до Сполучення Руських Братств, основаного колись о. Іваном Волянським з національно свідомих елементів. Вступили туди також три духовники з Галичини, що признавалися до українського національного напрямку. Один з них, о. Констанкевич, був вибраний навіть до Контрольної Комісії “Соединенія”.

В цім другім з черги центральнім братським союзі зараз від самого оснування почалися **подвійні роздори**. Наперед ішла **боротьба між духовниками зі Закарпаття з околиць Пряшева** з тими, що походили з **околиць Мукачева**. Тих з Мукачева в деякій мірі піддержували духовники з Галичини. В “Соединенії” господарка була нездарна і неправильна. З того приводу на Конвенції в 1893-ім році в Скрентоні прийшло до тяжкої баталії в справі злої господарки, а по конвенції почали виступати зі “Соединенія” братські товариства з Пряшівщини і Галичини. Однак не так справа самої господарки була причиною цього розколу. В дійсності діло йшло про **дрібні обрядові різниці** різних груп духовників, які були роздувані до незвичайної гостроти. Це видно з того, що спочатку виступили під впливом своїх духовників також москвофільські елементи з Галичини.

Так в тім нещаснім році наступив поділ між нашою імміграцією з Галичини і Закарпаття. Завинили його в першу чергу **закарпатські духовники**, яких тоді було вже 26. Вони виявили не лише **буквоїдну дрібничковість** у справі обрядовості, але ще також далеко більше **протинаціональне становище**, ніж його тоді займали галицькі москвофіли. Цей жалюгідний поділ живого тіла нашої імміграції в З'єднаних Державах Америки тривав дальше без перерви аж до 1910-го року, коли почалися спроби світських робітничих діячів засипати принайменше частинно цю фатальну прірву. Про це буде ширше мова дальше.

ОСНУВАННЯ “РУСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ”

Братські товариства з Галичини кінець кінців виступили всі з “Соединенія”, як ті, що були напрямку національно-українського, так і москвофільського чи “староруського”.

Почалися розмови про утворення нового союзу братських товариств, тим разом на зловіщій основі **територіяльності і віроісповідання**. Ця засада організації була крайньо шкідлива для українського суспільства в Америці та для його дальшого організаційного і культурного розвитку:

1). Беручи в однім випадку за основу **тільки край Галичину**, а в другім **край Закарпаття**, витворювався шкідливий **сепаратизм** від Соборної України, який здавна старалися закріпити **окупанти** нашої країни — Австрія, Мадярщина і Росія.

Інстинкт передовішої частини імміграції з самих робітни-

ків провадив робітну масу до спільних загальних допомог-
вих організацій, без огляду на край і на віру. На тій основі
творилися перші оба союзи не з теоретичних міркувань “вож-
дів” в духовній рясі, а під впливом свідоміших змагань пере-
дових робітників. Тепер інтриги і демагогія збоку греко-като-
лицьких духовників із Закарпаття вбивали той інстинкт або
принайменше звихнули його зовсім. Результат тої інтриги
духовників був такий, що вкінці вони почали проповідувати
повну національну сепарацію і якийсь новий нарід “карпато-
русский”.

2). З другого боку не меншу шкоду викликав той ор-
ганізаційний принцип також у відношенні до імігрантів зі Схід-
ної України, які в тім часі не зі своєї вини знаходилися в ста-
ні найнижчої національної свідомости, уважаючи себе за при-
чіпку до Росіян.

Ставлячи засаду, що до нового союзу повинні належати
братства тільки з Галичини, тим самим організатори відпи-
хали тих “Малоросів” в рамена царських агентів, які під пла-
щиком російського православія винародовлювали несвідомих
Українців і Білорусинів.

По довгих розмовах вкінці відбувся в Шамокін, Па., дня
2-го лютого 1894 загальний з'їзд всіх тоді існуючих братських
товариств з Галичини, на яким рішено оснувати централю тих
братських товариств під назвою “Руский Народний Союз”. Це
є той союз, що нині називається “Український Народний
Союз”. Мета і завдання нового союзу були ті самі, що ко-
лись “Сполучення Руських Братств”. Органом “Руского На-
родного Союзу” став часопис “Свобода”, що оснувався рік
перед тим.

ІДИЛЛЯ З МОСКВОФІЛАМИ В Р. Н. СОЮЗІ

Як вже знаємо, що в Руськім Народнім Союзі наступило за
почином провідних духовників з Галичини повне об'єднання
з москвофілами.

В угоду москвофілам зроблено такі уступки: 1). Названо
Союз по англійськи малоросійським союзом (Литтл Рошен),
чим впроваджувано в американське суспільство, що говорило
по англійськи, повне баламутство про українську справу. Чужі
люди мусіли наш нарід в тім стані справи уважати просто за
“Рошен”. Ця назва малоросійська остала була в Руськім (те-
пер Українським) Народнім Союзі аж безпосередньо до ви-
буху Першої Світової Війни. 2). “Свободу” видавано замість
новітнім українським правописом “етимологією”, що уподіб-
нювала наш правопис до російського.

Річ несумнівна, що ця ідилля з москвофілами не могла
вийти на добро нашого національно-культурного розвитку.
Вона здержувала вироблення національної свідомости серед
менше свідомих імігрантів. При тім вона давала в руки агіта-
ційну зброю для москвофілів.

Співжиття з москвофілами тривало аж до 1902-го року. Москвофіли в Руській Народній Союзі почували себе так сильними, що на конвенції цього року підготовляли повне здобуття Союзу в свої руки. Однак на щастя їм це не вдалося, бо свідомі Українці завчасу спостерегли москвофільську підготову і в свою чергу зробили перед Конвенцією все потрібне, щоб дати відсіч тим народним відступникам та не допустити їх до повного опанування цієї трудом і грішми української робітничої маси збудованої народної інституції. В тім часі Свобода була видавана **вже** українським правописом. Отож москвофільська група на Конвенції поставила дві політичні вимоги, сповнення яких мало надати Союзові ясний російський характер. Поперше, орган Союзу, Свобода, мав знову виходити етимологією. Подруге, англійський переклад назви Союзу мав бути вже навіть не “Литтл Рошен”, а просто “Рошен”.

Аргументація москвофілів була безсоромна. Вони твердили, що кожний, хто признається до українського національного напрямку, це радикал, соціаліст і анархіст. Це правда, що українські радикали і соціалісти того часу явно признавалися до Соборної України і маніфестували це українським правописом і самою назвою. Вже в 1895-ім році на Краєвім Конгресі під проводом Франка у Львові ухвалено додаток до програми того змісту, що партія змагає до державної самостійности Соборної України. Але до українства признавалася в тім часі вже поважна частина також українських **консерватистів, зокрема молодшого духовенства** в Галичині, що гуртувалося від давніших часів в народовській групі, а від 1899-го року в національно-демократичній партії.

Отож москвофіли виразно ставили свої демагогічні вимоги до Союзу, кажучи, що тим способом наступить “зірвання Союзу з радикалами, соціалістами і анархістами”.*)

Проти москвофілів тим разом виступили солідарно всі свідомі Українці, яких москвофіли гуртом називали радикалами, і вони відкинули всі вимоги москвофілів та не допустили їх до вибору в Головну Раду Союзу.

Щойно тоді станув Руський Народний Союз офіційно на становище національно-українське. Співжиття в згоді з відступниками свого народу остаточно в тім році (1902) скінчилося.

Ще цікава річ про стан тодішнього спільного, українського і москвофільського “Руського Народного Союзу” (теперішнього УНСоюзу) по 7 роках існування. Отож згідно з конвенційним звітом тодішній Народний Союз мав 3,384 членів — разом дорослих і дітей. Місцевих відділів мав він 60.

*) Гляди: Др. Лука Мишуга: Український Народний Союз, стор. 200 і слід. (Пропамятна Книга, 1936).

Власного майна мав той спільний союз всього 14,252 долари. На газету кожний дорослий член платив тоді 10 центів.

КРИЗА В НАРОДНІМ СОЮЗІ

Перебувши глибоку кризу на тлі згідного співжиття з москвофілами, Руський Народний Союз став перед громадою з яснішим і виразнішим обличчям. Тепер пропаганда за розростом Союзу велася легко й зрозуміло для широких мас робітників. Поступові елементи Союзу, які дотепер були приглушувані українськими і москвофільськими консерватистами, могли себе виявити сильніше в союзовій акції, підкреслюючи його справді народний, то є національний і соціальний характер.

Це ми бачимо на великім зрості членів і майна Союзу по зірванні з москвофілами. За наступних 7 років цей Союз здобув разом 14,430 дорослих членів і 1,767 дітей. Власного майна мав тоді союз 100,388 дол.

Цей величавий розвиток Союзу, опертий на демократизм і поступі української національно-свідомої громади, був нагло припинений і здержаний, коли деякі консервативні католицькі кола захотіли завернути колесо історії назад і усунути з українського громадського життя всі організації світського характеру. На їх думку не повинно було бути ніякої організації, яка в цілості не була б підчинена повній контролі католицького єпископа.

В 1907-ім році Рим прислав до З'єднаних Держав Америки молодого і недосвідченого єпископа, Сотера Ортинського, якого хотіли використати, як пише о. Понятишин, закулісові чинники для своїх цілей *). Пішла акція в Народнім Союзі за те, щоб в Союзі скріпити становище єпископа. Ці круги переперли на Конвенції в 1908, щоб єпископа іменувати **протектором** Народного Союзу з відповідними почесними правами. Вплив цих кол на конвенції пішов ще далше, бо ухвалено фатальну засаду, що **відтепер членом Народного Союзу мав бути тільки католик**, все одно, чи греко-католицького чи римо-католицького обряду. Цим способом фактично відступлено від дотеперішньої загально-національної організаційної засади, а прийнято **засаду конфесійну**. Остаточню мав наступити **ще один роздор між українською іміграцією**: імігранти православні українського роду, яких було тоді вже кілька сот тисяч в Америці, не сміли бути притягнені до українського національного середовища, яким був тоді спільний союз, а

*) о. Петро Понятишин: Українська Церква й У. Н. Союз, стор. 287 і слід. (Пропам'ятна Книга, 1936). Гляди також "Спомини о. Петра Понятишина" в Календарі Провидіння за рік 1932 (стор. 107 і слід.).

мали бути відіпхнуті в обійми православних Росіян, які всіх сил докладали до того, щоб їх не випустити зпід свого погубного впливу.

Не можна припускати, щоб ці кола не бачили **явно протинаціональних наслідків** своєї акції. Треба припускати отже, що вони діяли з повним розумом.

В Руській Народній Союзі піднялася **рішуча опозиція** проти такого курсу політики більшості проводу Союзу. Треба мати на увазі, що в тім часі в Народній Союзі був **поважний гурт поступових, радикальних, демократичних елементів**. Вони були навіть серед греко-католицького духовенства. В редакції Свободи тоді писав навіть **о. Іван Ардан**, якого за його статтю проти айришських єпископів екскомуніковано і позбавлено духовного стану. Його стаття була намірена проти айришських єпископів тому, що вони своїми наказами греко-католицьким парохам, які їх юрисдикції тоді підлягали, спиняли українську національно-громадську роботу. Були також поступовці серед членів Головної Ради Союзу.

Ці поступовці і демократи заступали тоді таку раціональну думку: Братський допомоговий Союз має бути **всенациональною**, а тому **світською** організацією українських робітних людей для взаємодопомоги і для освітньої громадської акції. Якщо Союз став би на конфесійнім становищі, то в результаті такої роботи за якийсь час **може довести до створення двох собі ворожих народів в Америці**: православних і католиків. (Протестантів тоді було мало). Тому в Союзі мусить бути **повна релігійна толеранція**, тобто Союз не має мішатися до релігійних справ, шануючи кожне віроісповідання.

Згаданим закулісовим колам було ще того мало, що католицький єпископ Сотер Ортинський одержав над Народним Союзом протекторат та що накинено ухвалу, що членом Союзу може бути **тільки грецький або римський католик** з виключенням православних Українців. Вони хотіли позбавити Руський Народний Союз зовсім всякої **самостійности та перемінити його просто в якусь вузько-церковну інституцію, підчинену вповні кожночасному єпископові**, а невідомо наперед, хто ним колись може бути.

На слідуючу Конвенцію, що відбулася в днях 20-23 вересня 1910 у Клівленді, Огайо, був приявний єпископ Ортинський не лише як протектор і делегат, але також як голова статуткової комісії Союзу. Як голова статуткової комісії єп. Ортинський предложив до ухвали Конвенції таку зміну статуту:

1). Назву "Руський Народний Союз" треба змінити на нову: **"Греко-католицький Руський Союз"**.

2). Дотеперішній Народний Союз тратить свій громадський незалежний характер і відтепер має перемінитися на таку організацію, яка була б підчинена раз на завжди кожному єпископові.

3). Вкінці предложено ще таку додаткову зміну статуту, що **“делегатом на Конвенцію може бути лише Русин-католик, а духовний отець Союзу має берегти того, щоб кожний член Союзу обов’язково сповняв великодушну сповідь.”***)

Делегати, які мали почуття відповідальності за ту великим трудом поставлену інституцію допомоги і громадської праці, пробували **приватно** перед поставленням такої зміни на повне засідання Конвенції переконати єпископа, щоб він такою пропозицією не розбивав народної установи. Але це до нічого не довело. Єпископ під нашептами своїх облесних дорадників вперся і справа стала предметом публічної дискусії на Конвенції.

Делегати, свідомі завдань такої загальної організації, якою має бути кожний братський союз, виступили рішучо проти такої зміни, остерегаючи перед шкідливими для нації наслідками такої ухвали. Нажаль, серед делегатів було досить таких, які не мали відваги **“проти хвиль плисти”**, а воліли йти за струєю тоді популярного молодого і недосвідченого єпископа, що знав добре теологію, а зовсім не знав національного життя, бо свій молодий вік прожив у монастирі, відтятий від життя народу. Саме голосування відбувалося під явним моральним терором, бо предсідник Конвенції велів переводити поіменне голосування зі записанням до протоколу, хто голосував **“за”**, а хто **“проти”**. Не диво, що в тих обставинах невеликою більшістю голосів пропозицію єпископа на зміну статуту Конвенція прийняла.

Так перемінився Руський Народний Союз в **“Греко-католицький Руський Союз”**. Наступила різка зміна. Усунено не лише загальнонаціональний характер Союзу, звужуючи його тільки до самих греко-католиків і то в практичнім церковнім розумінні, але **викинено з назви також прикметник “народний”**, щоб кожному було ясно, що тепер кожний має перед собою **вузьке церковне братство** і більш нічого.

Група делегатів демократичного народного напрямку раз таки на Конвенції зложила **формальний протест** та на своїм приватнім зборі (кокусі) вибрала окремий **комітет** для обо-

*) Гляди ці ухвали наведені в статті недавно помершого голови Руського (тепер Українського) Народного Союзу Миколи Мурашка: **“Конвенції Українського Народного Союзу”** (Пропам’ятна Книга, видана УНСоюзом, 1936).

рони народного характеру Союзу перед зазіханням громадсько невідповідальних чинників.

Завданням цього Комітету було зібрати кошти, потрібні на судове опротестування ухвали Конвенції про згадану зміну Союзу з “Народного” на “Греко-католицький” та вияснити, чи такий протест у суді може мати вигляди.

Після Конвенції в Клівленді, коли Союз з “Народного” переіменовано в “Греко-католицький”, повстало серед свідомих союзовців велике негодування і огірчення. Були навіть греко-католицькі **духовники**, які з огляду на народні інтереси не могли з чистим серцем погодитися з тою протинаціональною і протисоюзовою зміною статуту. Один з перших членів Союзу і один з його провідників, Семен Ядловський, оповідає в своїх спогадах *), що о. М. Стефанович говорив йому по Конвенції з огірченням: “Пощо ж ми будували отой Союз **народним**? Куди ж ділася наша довголітня праця **народна**?”

Сама офіційна історія теперішнього УНСоюзу пише про ці часи виразно, нав’язуючи до слів о. Стефановича: **“Так думала вся свідоміша частина союзовців . . . Спротив проти цієї ухвали був дуже сильний. Зчинився величезний заколот. . .”**)**

Головний уряд Народного Союзу, переіменованого на Греко-католицький Союз, побачив, що тим шляхом готов бути вбитий цілий Союз на смерть і хотів якось замняти і замазати справу якимсь формальним плястром.

Але найсвідоміша частина членства Союзу, яка мала повне розуміння і національних українських інтересів і інтересів працюючої в Америці робітничої маси, втратила зовсім довір’я до того проводу Союзу, який мовчки на Конвенції погодився на похорон Народного Союзу, щоб тільки не втратити ласки в колах єпископської консисторії. Ці свідомі члени вже не вірили в те, що той провід не зробить при найближчій нагоді іншої подібної переімени, яка фатально відіб’ється знову на національній і робітничій справі.

Разом з тим ті свідомі кола народних союзовців мали тверду віру в слушність української національної справи і справедливість народного, демократичного змагання робітничої імміграції за кращу свою долю **своїми власними силами і своєю власною організованою працею**.

Так з тої віри у власні сили, незалежні від ніякого чужого чинника чи навіть свого, що є залежний від чужих чинників, зродилася ідея творення знову **свого незалежного Народного Союзу**.

*) Гляди: Пропам’ятна Книга, стор. 202.

**) Пропам’ятна Книга, стор. 202.

ЯК ПОВСТАВ І ДІЯВ УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ?

З ГОЛИМИ РУКАМИ, АЛЕ З ОДУШЕВЛЕННЯМ ДО ПРАЦІ

Клівлендський Комітет національної, народної опозиції проти усунення загальнонаціонального і народного характеру Руського Народного Союзу зібрав передовсім потрібні гроші для опротестування важности ухвали про зміну статуту. Його голова Матвій Семенюк виявив незвичайну енергію і рухливість. Зібравши потрібні гроші, Комітет опозиції удався до американських адвокатів за порадою в тій справі, щоб вияснити питання, чи є вигляди для успіху скарги проти ухвали Конвенції в справі зміни статуту і переміни назви на Греко-католицький Руський Союз.

Комітет засягнув правної поради в адвокатів у Клівленді і Нью Йорку. Вони згідно, на основі предложених матеріалів про число делегатів на Конвенції, про число тих, які брали участь у голосуванні над предложеною зміною статуту та число тих делегатів, що голосували за зміною, заявили, що судовий протест не може мати успіху, бо ця ухвала нічим не порушує державних законів і попереднього статуту. Ухвала зі становища закону є важна, казали адвокати, а ті члени, які уважають її за невідповідну і шкідливу, мають тільки два шляхи: або внутрішню опозицією збирати коло себе щораз більше членів для своєї думки і на слідуючих Конвенціях пробувати добитися відкликання зміни статуту, або виступити зі Союзу і творити новий, при чім виступивші члени втрачуть всякі претенсії до майна старого Союзу.

В описаних вище обставинах члени опозиції не бачили ніякого глузду оставати далше в Греко-католицьким Руським Союзі. Бачучи, що вся машина Головного Уряду Греко-католицького Союзу є в руках більшости, яка іде за єпископською лінією вузького церковного братства замість загальнонаціонального і народного Союзу, члени опозиції зрозуміли

дуже добре, що евентуальна внутрішня опозиція буде означати тільки величезну витрату народної енергії на взаємне тертя і побороювання та розпалювання взаємної ненависти замість творчої праці, а тому вони після вияснення про важність ухвал Конвенції були рішені творити новий Союз. Характеристична річ, яку треба підкреслити, що “рядові” члени опозиції були далеко більш рішучі, як провідні одиниці серед опозиції. Загал свідомих членів вимагав акції, а не вичікування, втративши всяке довір'я до тих, що тепер мали владу в Греко-католицьким Руським Союзі. Вони були переконані, що скорше через окремий Союз вони примусять більшість Греко-католицького Союзу до частинного звороту її політики.

Під напором opinii свідомих національних союзовців скликано до Скрентону на день 3-го жовтня 1910 року віче членів зі Скрентону і поближких міст і на цім вічу після всебічного обговорення справи переімени Союзу з народного на вузько церковний рішено творити новий Союз на дотеперішніх національних і народних основах. Для тої ціли обрано окремий **Підготовний Комітет** з Михайлом Бабеєм на чолі.

Скрентонський Комітет приступив негайно до підготовної праці, вступив у зв'язок з Клівлендським Комітетом та скликав на дні **25 і 26 жовтня 1910** основні збори нового братського Союзу, до міста Скрентону.

На основні збори явилосся 34 представників відділів і 20 гостей. Протокол цієї справді історичної основної Конвенції в головних точках виглядав так:

П Р О Т О К О Л

з нарад в справі оснування запомогової організації, котрі відбулися дня 25 і 26 жовтня 1910 р. в “Мюзик” галі в Скрентон, Па.

Дня 25-го жовтня о годині 9-ій рано отворив засідання п. Михайло Бабей з Олифант, Па., зазначаючи, в якій справі є скликані ці наради, та що дало привід до їх скликання.

Комітет Клівлендський заступали пп. Матвій Семенюк і Михайло Бея, а Комітет Пенсильванський пп. Михайло Бабей, Петро Кирилюк, Іван Завойський, Юрко Крайківський, Андрій Тарас і Осип Сенюк.

Відтак вибрано президію до переведення нарад, до котрої увійшли слідуочі пп: Михайло Бабей, предсідник; Матвій Семенюк, заступник предсідника; Михайло Бея і Петро Кирилюк — секретарі. По виборі президії провірено повновласті делегатів. Показалося, що на нарадах є заступлені 34 відділи слідуочими делегатами:

Бабей Михайло, Коулридж, Па.
Бадан Василь, Скрентон, Па.
Білінський Михайло Вилкс-Бері, Па.
Боновський Михайло, Геркимер і Ром, Н. Й. (2 відділи).
Бучак Андронік, Нью Йорк, Н. Й.
Беля Михайло, Голіок, Масс.
Горох Іван, Лакавана, Н. Й.
Глух Максим, Скрентон, Па.
Дутчак Микола, Скрентон, Па.
Зазуляк Іван, Бруклін, Н. Й.
Каня Антін, МекКіс Ракс, Па.
Капустинський Дмитро, Порт Боклей, Па.
Кисільовський Микола, Олифант, Па.
Ковчан Яцко, Євер, Па.
Косовий Осип, Ньюарк, Н. Дж.
Кречковський Іван, Філадельфія, Па., і Алтуна, Па. (2 відділи).
Кульчицький Василь, Диксонвил, Па.
Кульчицький Іван, Др., Ботлер, Па.
Курило Олекса, Елмайра Гайтс, Н. Й.
Лозинський Павло, Нортгемптон, Па.
Лужецький Андрій, Своєрс, Па.
Маланчук Антін, Мериден, Конн.
Митренко Семен, Олифант, Па.
Мрикало Григор, Скрентон, Па.
Музика Гнат, Вилкс-Бері, Па.
Патинюк Григор, Кенонсбург, Па.
Петрочко Семань, Олифант, Па.
Рибчук Микола, Олифант, Па.
Ридош Теодор, МекКіс Ракс, Па.
Семенюк Матвій, Сейр, Па.
Середницький Павло, Ембридж, Па.
Сисак Степан, Прайсбург, Па.
Сич Василь, Нью Кенсінгтон, Па.
Сімків Спиридін, Нью Йорк, Н. Й.
Тарас Іван, Скрентон, Па.
Федан Іван, Кенонсбург, Па.
Хиляк Юрій, Олифант, Па.
Хомин Демко, Олифант, Па.
Цимбала Яким, Монесен, Па.
Ціцюра Юрко Олифант, Па.
Яницький Ілько, Вилкс-Бері, Па.
Ярема Петро, Нью Йорк, Н. Й.

Крім делегатів було ще около 20 гостей, котрі приїхали на Конвенцію на власну руку. Було також двох делегатів з

Маганой Плейн, котрі були присутні в галі, але участі в нарадах не брали.

Дальше наступило справоздання Клівлендського Комітету.

П. Семенюк говорить, що по нарадах Комітету в Клівленд, Огайо, удався Комітет до адвокатів в справі протесту щодо ухвал, котрі запали на Одинадцятій Головній Конвенції колись Руського Народного Союзу, а тепер Греко-католицького Руського Союзу. Так адвокати в Клівленді, як і в Нью Йорку сказали, що Конвенція після законів державних була важна, а тим самим і її ухвали були важні. Коли ж ухвали були важні, то і всякі протести є не на місці. Отже через те мусілося гадку, яка була, щоб внести протести, залишити, а забратися до позитивної праці. Коли на зборах в Клівленді вибрано Комітет, котрий мав займатися справою протесту і провадити справу дальше, то тим самим цей Комітет був в праві зайнятися оснуванням нової організації.

Дальше п. Семенюк зложив справоздання зі збірки 22.10 доларів, яку зложили делегати в Клівленді. Показалося, що у п. Семенюка, як касієра Комітету є 1.80 дол.

П. М. Беля складає справоздання зі своїх видатків, котрі годилися з видатками, вказаними п. Семенюком.

По цім справозданні наступило справоздання Скрентонського Комітету. Справоздання зложив п. М. Баbey, як предсідник Комітету.

Комітет був вибраний дня 4-го жовтня на вічі в Скрентон, Па. Віче уповажнило цей Комітет зайнятися заложенням нової організації, котра мала б **характер чисто народний**. Тому що Скрентонський Комітет нічого не знав був про роботу Клівлендського Комітету, розпочав був роботу самостійно. Однак коли потім довідався, що Клівлендський Комітет іде до тої самої ціли, порозумівся з ним і розпочали роботу спільно. Видруковано відозви і розіслано по відділах і до членів, чиї лишень були знайдені адреси.

Під напором народу визначено на день 25-го жовтня наради делегатів. По визначенні дня нарад зголосившимся відділам розіслано повновласті. Дальше Комітет винаймив галю на збори, тому що єпископ заборонив засідання в галі церковній. На тім робота Комітету скінчилася.

Потім відчитано телеграму, яка наспіла від п. Ардана.

Потім приступлено до ухвал.

На внесок Дра Кульчицького ухвалено оснувати нову організацію. Ця ухвала запала одноголосно.

Дальше вив'язалася дискусія щодо назви організації. Одні були за тим, щоб слово "руський" було заступлене словом "український". По дискусії віддано цю справу під голо-

сування. Голосовано картками . . . Показалось що внесення, щоб організація мала назву "Руський Народний Союз" перейшло більшістю голосів. . . .

Потім наступила дискусія, як маєтсья платити до товариства: чи на підставі літ чи розмет? Ухвалено, що маєтсья платити розмет . . . Ухвалено, що розмет не може перевищити квоти 3 доларів. Коли випадав би розмет більший, то він має бути покритий з залізного фонду.

Ухвалено далше, що як приступить вже зорганізований відділ, то тоді кожний член платить до каси Союзу за перший місяць 75 центів.

До Народного Союзу будуть прийматися тільки такі члени, які пропозають лікарське свідоцтво. . . . В члени приймаються тільки до 40 літ. *)

Ухвалено далше, що кожна Конвенція вибирає предсідника Конвенції, а не покликуює його предсідник товариства.

Женщинам признається в організації те саме право, що мужчинам . . .

Відділи мають складатися щонайменше з 10 членів.

. . . Щодо членства по дискусії ухвалено, що до Народного Союзу приймаються як члени Русини-Українці без огляду на їх політичні і релігійні переконання і без огляду на їх стать.

- Щоби організація зодержала характер український, урядників муштуть бути вибрані шимень українцї —

(Виняток з оригінального протоколу основної Конвенції УРС)

Урядником може бути вибраний кожний Українець без огляду, чи він є громадянин австрійський або ні. *)

У статуті Українського Робітничого Союзу ніколи не роблено ніякої різниці між давними імігрантами і новими, як це робив до останньої Конвенції Український Народний Союз, де статут дозволяв вибирати до Головного Уряду Союзу **лише давних** імігрантів, які вже мали американське громадянство.

В Українськїм Робітничїм Союзї завжди до Головного Уряду міг бути вибраний не лише американський громадянин

*) Тепер Український Робітничий Союз приймає членів до скінченого 60-го року життя.

*) Ця постанова означала, що до нового Союзу приймаються члени не лише з Галичини (Австрія), але також з Східної України (тодішня Росія) і Карпатської України (тодішня Мадярищина).

українського роду, але також кожний член, що не мав американського громадянства.

Потім ухвалено, що члени не сміють провадити спорів релігійних, бо коли б член виступав проти релігії, і заводив на тім тлі спір або сварку, то тим самим зістане суспендований з члена організації.

Тому що короткий час не позволяв переглянути і ухвалити повного статуту, порішено вибрати Статутовий Комітет, котрий зладив би статут, оголосив його в часописі і піддав під дальшу дискусію, а на слідуючій Конвенції мав би бути переглянений і ухвалений.

До виняття чартеру вибрано Комітет зі шістьох членів... До Комітету увійшли слідуючі дд.: Ю. Хиляк, С. Митренко, Ю. Крайківський, В. Гришко, І. Завойський і А. Каня.

... Далше порішено вибрати Комітет, котрий виставив би кандидатів на урядників. До Комітету мають увійти делегати зі всіх околиць. До згаданого Комітету увійшли пп.: Федан, Ярема, Маланчук, Кисілевський і Завойський. Комітет мав поставити на кожний уряд двох кандидатів. Той кандидат, котрий дістане менше число голосів, має бути заступником цього урядника, на якого був кандидатом.

Ухвалено, що на слідуючу Конвенцію місцеві відділи платять делегатів.

По оживленій і вичерпній дискусії над тим, кілька місцевий відділ має вислати делегатів, ухвалено, що відділ має право вислати на кожних 50 членів одного делегата, не може однак вислати більше ніж трьох делегатів.

Якщо відділ не висилає свого делегата, може дати заступство делегатові з другого відділу.

Комісія оголосила таких кандидатів на урядників:

На предсідника: д. Ардан і д. Семёнюк;

на секретаря: д. Беля і д. Кирилюк;

на касієра: д. Федан і М. Белей;

на організатора: д. Бабей і д. Середницький.

До Контрольної Комісії: дд. Білицький, Зазуляк, Ридош, Маланчук, Бучак, Кречковський.

На директорів: д. Каня, д. І. Патинюк, д. Музика, д. Митренко, д. Сич, д. Хомин, д. Сімків, д. О. Косовий, д. Цимбала, д. В. Бадан, д. Яницький і д. Сисак.

... Потім уділено голосу гостеві п. Шипанті з Явенфілд, Па. Він зазначив, що через два дні прислухувався нарадам з задоволенням і радістю, бо бачить, що свідомість між народом зростає і народ сам береться до праці без своїх московських проводирів, у котрих на устах добро народу, а на гадці власні користи. Желаячи новому поступовому товарис-

тву як найкращих успіхів та як найкращого розцвіту, складає квоту 10 доларів для товариства з бажанням, щоб скоро зросло та несло поміч братам.

Вкінці оголошено вислід виборів:

На предсідника дістали д. Ардан 43, Др. Кульчицький 10, а Семенюк 3 голоси. По резигнації д. Кульчицького обрано заступником д. Семенюка.

На секретарів дістали: Беля 39 і Кирилюк 22 голоси.

На організатора дістали: Бабей 13, Хомин 11, Середницький 5. По резигнації Хомина обрано заступником Середницького.

На касієра дістали: Федан 24, а Митренко 22 голоси.

До Контрольної Комісії вибрані: О. Косовий 48, Хомин 25, Сич 24, Каня 21, Музика 18, Сисак 16.

На тім конв'єнційні наради закінчено, відспівано кілька патріотичних пісень і так вдоволені делегати розійшлись з переконанням в душі, що **будуть працювати не тільки в користь своєї нової народної організації, але й в користь розвою Українського Народу.**

Підписаний: **Петро Кирилюк**, Конвенційний Секретар.

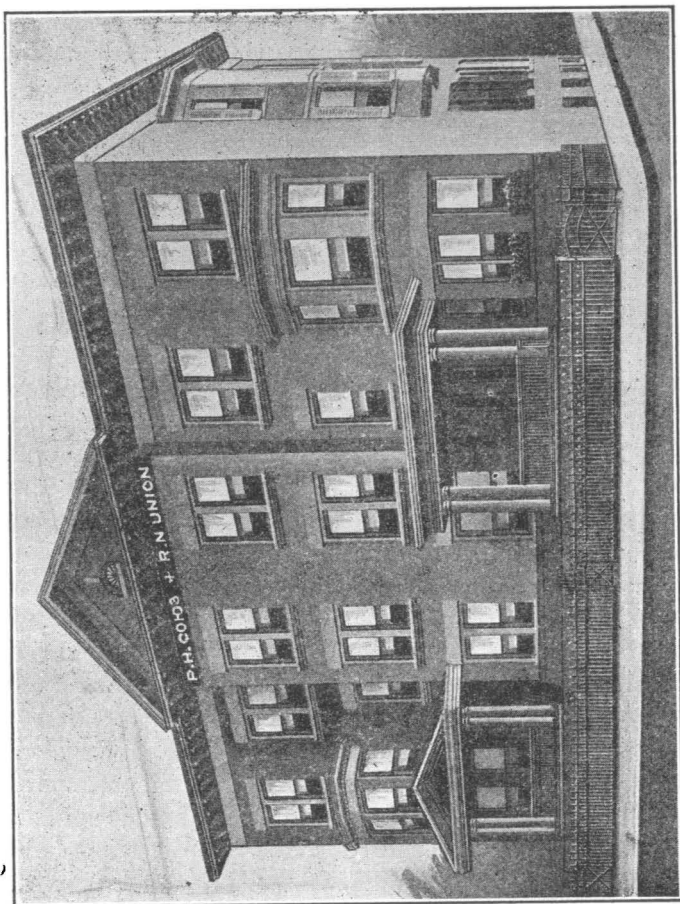

Іван Ардан
Перший голова Українського
Робітничого Союзу

ЩО НОВОГО ВНЕСЛА ОСНОВНА КОНВЕНЦІЯ НОВОГО СОЮЗУ?

Перечитавши цей основний протокол Конвенції для осну-

вання **нового Народного Союзу** (що вкоротці, в часі Першої Світової Війни змінив свою назву на нинішню: **Український Робітничий Союз**), ми відразу бачимо, що тут маємо перед собою не тільки ще одну організацію Українців в З'єднаних Державах Америки, але передовсім **великий перелом** в дотеперішній громадській праці в Америці. Ось ті найважливіші моменти, на які слід нині, з історичної перспективи **40 років**, звернути увагу нинішньому поколінню:

Дім Українського Робітничого Союзу в Скрентоні
(вигляд зперед Першої Світової Війни)

1). Як видно з протоколу, Конвенція прийняла спочатку **дотеперішню назву Народного Союзу**, якої старий Союз під напором зовнішніх сил відрікся та перемінив у "Треко-католицький Руський Союз". На Конвенції була пропозиція, щоб надати новому Союзові **відразу нову назву**, але як оповідають делегати цієї Конвенції, незначною більшістю голосів переважила друга думка, щоб **задержати покинену назву старого спільного Союзу**. Сталося це виключно тому, щоб підкреслити

назовні сильніше спротив проти негромадського способу, яким переведено зміну старого Союзу на вузьку, ненародну інституцію, цілком залежну від римських чинників, які тоді стояли під явним впливом польського кардинала.

Матвій Семенюк
Перший заступник
голови У. Р. С.

Іван Федан
Перший фінансовий секретар
У. Р. С.

Ця постанова більшості основної Конвенції виявилася незабаром зовсім слушною. Як тільки стала відома постанова Конвенції в Скрентоні, що створений нею Союз прийняв ту назву, яку старий Союз покинув, урядові чинники старого Союзу настрашилися, що до нового Союзу з його традиційною назвою перейде більшість відділів. І справді, як вістка про створення нового Союзу зі старою назвою “Народний” поширилася між членством, воно стало ще **сильніше протестувати** проти відречення проводу старого Союзу від національного, народного характеру старого Союзу.

Тимто провід Греко-католицького Руського Союзу став під цим напором **хитатися**. Врешті при кінці 1910-го року став Греко-католицький Руський Союз заявляти в своїм часописі, “Свободі”, що постанова Конвенції про відречення старої назви є на основі обов’язуючого закону про нагляд держави над братськими організаціями неважна. Ці голоси в “Свободі” не відповідали правді, бо, як це вияснили правники і як це кожний може перекоонатися нині про те, — постанова Конвенції в Клівленді була **формально** згідна з законом, а тільки своїм **змістом** крайно шкідлива для української справи. **Пізніше** провід Греко-католицького Руського Союзу заявив **зовсім формально**, що він не виконує постанови Конвенції, **бо нібито вона неважна**. Таким чином Греко-католицький Руський Союз не ждав в цій справі навіть на слідуючу Конвенцію, яка мала відбутися за два роки, але зігнурував постанову

Конвенції та **привернув назад свою дотеперішню назву “Руський Народний Союз”** (теперішній Український Народний Союз).

Це ще більше утвердило свідомих людей в тім, що тодішній провід старого Союзу не бере **поважно** своїх кроків, але під **зовнішнім** напором хитається, як лоза, то в один, то в другий бік, в залежності від того, з якого боку іде напір на нього. Тому весь національно свідомий елемент, що визнавав демократичні принципи, не зважаючи на ту зміну тактики Греко-католицького Союзу, не мав до цього проводу громадського довір'я і переходив до нового Народного Союзу, що

Михайло Бея
Перший рекордовий секретар У. Р. С.

пізніше прибрав назву Українського Робітничого Союзу. Таким способом аж до вибуху Першої Світової Війни діяли **два братські Союзи з точно тою самою назвою: Народний Союз**. Тільки було відрізнення, що один з них має централю в Скрентоні, а другий в Джерзи Ситі. В поточній мові люди називали ці два Союзи коротко: **старий і новий Союз**.

2). Крім цього першого успіху оснування Українського Робітничого Союзу, що врятувало Народний Союз в Джерзи Ситі від повної переміни його в вузьке греко-католицьке братство, наступив ще другий важливий наслідок.

Оточення єп. Сотера Ортинського не могло вдоволитися тим, що його замисл обернувся внівець. Воно дальше перло на те, щоб мати в своїм розпорядженні таку громадську орга-

нізацію, як братський Союз і через неї переводити свою політику. Коли провід старого Народного Союзу всупереч тому, що ухвалила Конвенція в Клівленді, за якою він сам голосував, заявив, що не буде виконувати зміни статуту, ці укриті за мантиєю еп. Ортинського темні сили почали тепер в свою чергу отверту акцію проти старого Народного Союзу. Це все робилося без обиняків, хоча старий Народний Союз по суті держав з еп. Ортинським і греко-католицькою церквою та піддержував її в своїй діяльності, в пресі та фондами. Не мало для тих укритих чинників також значення те, що сам єпископ був іменований протектором старого Народного Союзу.

Ці католицькі кола вкінці довели свою гру до того, що в 1912-ім році еп. Ортинський оснував у Філадельфії зовсім новий твір під назвою **“Провидіння”**.

Таким чином тепер наступив ясний поділ української імміграції в З'єднаних Державах Америки. Виразний соборницький національний елемент з демократичними і поступовими поглядами об'єднався в Українським Робітничим Союзі. Менше твердий в загальних поглядах елемент, що хитався в залежності від потягнень свого проводу між вузьким провінціалізмом і соборністю, між демократією і реакційними течіями, між релігійною толеранцією і релігійною боротьбою, знаходив собі місце в старім Народнім Союзі. Знову ж той елемент нашої імміграції, що не мав ясного погляду на громадські справи, а у всіх ішов сліпо за своїми тодішними греко-католицькими проводирами, які в громадських справах розпалювали релігійну ворожнечу між Українцями та впихали людей з православними симпатіями в обійми московських чорносотенців, ішов найрадше до третього Союзу — до **“Провидіння”**.

3). Основна Конвенція Українського Робітничого Союзу без ніякої дискусії станула на **українським національним становищі**. Конвенція ухвалила, що новий Союз має мати виразний український характер. Щоб забезпечити такий український національний характер раз на все, Конвенція ухвалила засаду статуту, що Головними Урядниками нового Союзу можуть бути **тільки Українці**.

Ця постанова в громадським організаційнім житті нашої імміграції в Америці є просто **переломовою**. Ми пам'ятаємо про угодову співжиття проводу старого Народного Союзу з москвофілами в одній організації. Український Робітничий Союз відразу відкинув будь яку угоду з такими ворогами українського народу. Тим він причинився до того, що також в інших подібних організаціях ставлено на перший плян ясність щодо українського національного становища.

Крім того слід підкреслити, що в самій основній Конвенції Українського Робітничого Союзу був вже практично переведений принцип української **соборности**. В основній Конвенції між делегатами були люди як з Галичини, так і зі Східної України і Закарпаття. Своїм толерантним становищем у справах віри новому Союзові єдиному вдалося задержати при українстві частину наших східних і закарпатських братів зпоміж старої іміграції.

Іван Артимович
Другий голова У. Р. С.

4). До цього долучувалася переважна справа нашого громадського життя: **релігійне питання**.

Як ми вже згадували, на американському ґрунті використовували релігійну справу різні темницькі москвофільські і немосквофільські сили для розбрату і взаємної ненависти серед нашого народу. Одні з них свідомо йшли на те, щоб **розпалюванням дрібних обрядових спорів** між греко-католиками з одного боку і між католиками і православними з другого приглушити або й зовсім вбити українську національну думку серед менше свідомих людей та витворити принайменше кіль-

ка “народів” (Карпаторошен, Лемків, і тим подібне) з одного українського. Це були різні роди москвофілів, що вже до Америки приїхали як відступники і зрадники свого народу. Були й такі, що хотіли ототожнити греко-католицьку віру з українським національним рухом і які всіх інших Українців, православних і протестантів, просто виписували з українства. Це були загорілі і засліплені вірні нового курсу тих кол, що були укриті за мантиєю єп. Ортинського.

Якби не повстав Український Робітничий Союз і своєю гострою поставою проти такого роз’єднання і розбиття народу не виступив, то ті кола були б безкарно таким фальшивим ставленням релігійної справи витворили ще більшу шкоду для нашої національної справи, як вони це зробили без того.

Український Робітничий Союз є першою загальною українською організацією в Америці, що в основу свого життя поклала **повну релігійну толеранцію** серед членів того самого народу. Це **єдина** організація, яка заборонила в своїм статуті порушувати на зборах відділів спірні релігійні справи. **УРСююз заборонив також нападати в своїх відділах на будь яку віру.** Цим способом УРСююз причинився до оздоровлення національного життя в Америці та до зменшення тих шкід, яких накоїли вище згадані групи.

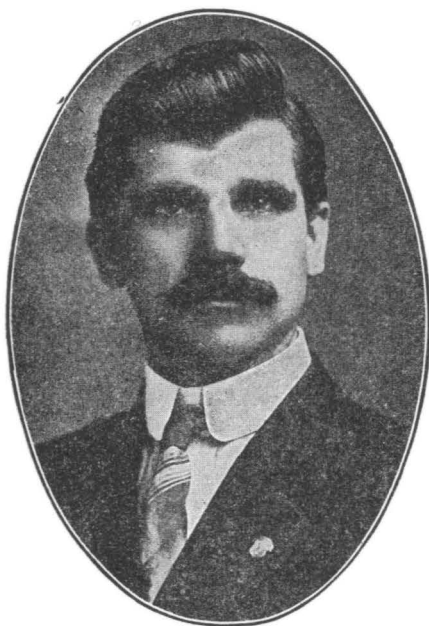
5). Новий Союз виразно заявив себе по духу **демократичним**. Це також мало величезне значення для дальшого розвитку нашої іміграції. Демократичний дух вимагає **патріотизму, постійної самодіяльності, взаємодопомоги і братерства**. Без такого почуття, як каже славний дослідник національного питання професор Ернест Ренан, не може існувати ніяка нація. Підтримуючи демократію, то є почуття спільноти всіх **рівноправних братів**, така організація одночасно також скріплює саме існування і ріст нації.

Братські допомогіві організації повинні бути оперті на тім дусі демократичного братерства. Організація, яка називає себе **братським** допомогівим і забезпеченим союзом, а не боронить з **глибокого переконання** демократичних ідей у щоденнім **практичним** громадським житті, є тільки маскованим братським союзом. В дійсності така організація є ворогом братського єднання в американськім змислі. Таким є тепер всі комуністичні фальшиві організації і такими є всякі москвофільські чи навіть українські реакційні товариства.

6). Варто ще зазначити цікаві **реформи**, які завів УРСююз на своїх основних зборах щодо способу здорової організації.

Першою реформою у порівнанні зі старим Народним Союзом було те, що рішено, аби відділи делегували на Конвен-

цію від себе делегата **тільки від кожних повних 50 членів**. В тім самім часі старий Народний Союз практикував, що на кожних **20 членів** був один делегат на Конвенцію. Річ несумнівна, що реформа УРСоюзу була раціональна і себе оправдала. Тим способом кожний відділ діставав заохоту, щоб мати принайменше 50 членів, бо інакше не міг мати представництва на Конвенції. Пізніше під впливом старого Народного

Юрій Крайківський
Третій голова У. Р. С.

Союзу цю постанову статуту змінено в УРСоюзі і прийнято також припис, що кожних 20 членів має право висилати одного делегата на Конвенцію. Ця постанова про представництво від малого числа членів у відділі, причинилася до того, що малі відділи втратили заохоту до приєднання членів і закатували на низькій ступні членів на довгі роки, поки потім знову Конвенція не піднесла числа членів, потрібного для права представництва на Конвенціях. Щойно остання Конвенція У. Р. С. привернула цю постанову зперед 40 років до обов'язуючої сили.

Другою дуже важливою реформою УРСоюзу було те, що на першій основній Конвенції постановлено, що **кошти делегатів на Конвенції мають покривати самі відділи**, збираючи для того продовж року відповідний фонд. Цим способом досягнуто дві важливі користі для Союзу: 1) підношено **активність відділу**, який сам старався про конвенційний фонд;

2) підношено **якість делегатів**, бо тоді делегати кандидували тільки з огляду на громадську справу, а не для високої дієти, яку самі собі ухвалювали зі союзового фонду, не турбуючися даліше, звідки покриє Союз ті високі кошти. **Така реформа підносила без сумніву високий рівень делегатів на Конвенції.** На жаль, під впливом старого Народного Союзу цю важливу і корисну реформу пізніше знесено і повернено до звичаю старого Народного Союзу.

7). **Зовнішнім висловом громадського характеру і патріотичності УРСоюзу та його релігійної толеранції були назви відділів цього Союзу.** На приклад назви перших відділів, що брали участь у першій Конвенції УРСоюзу, були з української **патріотичної** ділянки такі: Товариство імени Івана Гонти (в Скрентоні); Т-во Запорозька Січ (Мериден, Конн.); Т-во Сокіл (Ботлер, Па.); Т-во ім. Тараса Шевченка (Голіок, Масс.); Т-во Січ (Кенонсбург, Па.); Т-во ім. Івана Франка (Бруклін, Н. Й.); Т-во Січ (Нью Кенсингтон, Па.); Т-во ім. Тараса Шевченка (Нью Йорк, Н. Й.); Т-во ім. Петра Дорошенка (Скрентон, Па.); Т-во Січ (Олифант, Па.); Т-во ім. Марка Каганця (Вилкс Бери, Па.); Т-во Подільська Січ (Нью Йорк, Н. Й.); Т-во Єдність (Нью Йорк, Н. Й.); Т-во Заокеанська Україна (Бофало, Н. Й.); Т-во ім. Максима Залізняка (Скрентон, Па.); Т-во ім. Адама Коцка (Трентон, Н. Дж.); і т. д. Тим самим способом приймали патріотичні назви також далші нові відділи цього Союзу.

Цікаво зазначити, що понад третина перших відділів Українського Робітничого Союзу мала свої назви чисто релігійні. Наприклад: Братство св. Ів. Хрестителя (Олифант, Па.); Братство Християнська Любов (Елмайра Гайтс, Н. Й.); Братство пресв. Богородиці (Лакавана, Н. Й.); Братство св. апостолів Петра і Павла (Ембридж, Па.) Братство св. Василя (Клівленд, Огайо); Братство св. Михаїла (Йонгставн, Огайо); Сестрицтво Непорочного Зачаття (Ембридж, Па.) і т. д. Також нові відділи приймали релігійні назви. Тепер у цім УРСоюі є коло четвертини всіх відділів з релігійними назвами. Це **живий свідок про мирне і толерантне співжиття у Союзі різних релігійних громад, бо члени відділів належать до різних церков** (української католицької церкви з Галичини і Карпатської України, двох православних епархій, різних протестантських церков).

8). Пізніше новий Союз прийняв назву **Робітничого Союзу.** Цєю назвою підкреслював Союз своє пошанування для **праці і позитивне відношення до всіх українських робітних людей без огляду на те, чи це праця фізична чи умова.** Крім того УРСоюз тим способом єднав також до себе робітних

людей, що мали свою **самостійну працю** (ремісники, купці, посередники, лікарі, інженіри, адвокати і т. д.).

В Америці всі українські люди це в тім змислі робітні люди, чи то самостійні робітники чи наймані. Лише **одиначкам** вдалося дійти до того, що вони живуть виключно з капіталу, **без праці**.

Тимто підкреслювання того моменту, що громадська організація **шанує продуктивну і корисну для загалу працю**, мало продовж десятків років величезне **виховне значення** для української іміграції в Америці. Тим способом підніс Український Робітничий Союз серед українських робітних людей в Америці **почуття їхньої людської гідності** та їх гордість на свою суспільно-корисну працю. *)

9). Союз від самого початку підкреслював, що його члени **обов'язані бути добрими і лояльними громадянами З'єднаних Держав Америки**. Цей обов'язок наложено всім членам Українського Робітничого Союзу вже в постановах її перших Конвенцій і в статуті організації.

Лояльність кожного члена УРСоюзу для ЗДА і Канади повинна бути активна, то є члени обов'язані **ділом боронити ЗДА і Канаду перед кожним зовнішнім нападом і перед кожною спробою підливних елементів підкопати демократичний лад цих країн**.

10). Разом з тим всі члени УРСоюзу і Союз як цілість **обов'язані помагати визвольним змаганням українського народу на його Рідних Землях**. Ця постанова зафіксована вже в першій статуті УРСоюзу і стоїть у статуті дотепер (§ 5 статуту).

Слід при тій нагоді підкреслити, що того роду припис статуту має єдиний УРСоюз зпоміж подібних українських організацій. Цей факт доказує, що цей Союз вносив і вносить в наше життя **позитивного духа патріотизму в активнім розумінні**, а не пустословія при чарці горівки або при святочних нагодах.

Органом Українського Робітничого Союзу від 1911-го року є **Народна Воля**, яка ширить ці ідеї.

ЗРІСТ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СЕРЕД ІМІГРАНТІВ

Дехто може думати, що всетаки може було б ліпше, якби при всіх тих обставинах опозиція свідомих українських соборників і демократів остала була дальше в старім Греко-

*) За десятки років перебування української іміграції в З'єднаних Державах Америки виросло серед неї велике число високо кваліфікованих робітників та високо освічених умових працівників (лікарів, інженерів, дентистів, учителів, професорів університету і т. д.).

католицьким Руським Союзі, згідно в старім Народнім Союзі. Мовляв, в одній великій організації була б більша активність і тим способом було б притягнене до громадської праці більше число тих українських робітників, які стояли поза громадською організацією.

Такий погляд був би помилковий. Це доказують нам **факти** і незбиті цифри з минулого організованого громадського життя. Ось вони:

Старий **спільний** Народний Союз трудом спільної промислової акції досягнув за перших своїх **6 років** праці всього 3,067 членів і так же мало свого майна, бо всього 10,184 долари.

Новий Український Робітничий Союз також за **6 років** своєї праці в перших роках свого існування приєднав **7,103** члени **сам** і придбав свого власного майна 41,197 доларів.

Рівночасно з тою працею Українського Робітничого Союзу провадив свою діяльність **старий** Народний Союз і **за тих самих 6 років** (то є за час 1910 до 1916) приєднав для себе нових членів 9,539.

Це наявний доказ того, що **при здоровій конкуренції і змаганні двох окремих організацій вислід громадської праці є завжди далеко більший від вислїду діяльности без конкуренційного змагання.**

До того треба ще дочислити, що **в тім самім часі** вже діяла від 1912 нова організація **“Провидіння”** і вона ще для себе приєднала дещо членів.

Таким чином це взаїмне змагання всіло витягнути з маси українських імігрантів тих людей, що були менше свідомі і стояли пасивно здалека від нашого громадського життя. **Цим змаганням кількох організацій скорше освідомлено тих менше свідомих людей та приєднано їх до спільної праці.**

ВЕЛИКІ УСПІХИ БРАТСЬКОЇ ДОПОМОГИ

Український Робітничий Союз виконував передовсім своє головне завдання: **братську допомогу у випадку смерти членів або каліцтва.**

Яке це велике значення мало в ті часи таке завдання, можна бачити з тої статистики, яка заховалася з тих років про те, **якою смертю** помер даний член. З тої статистики бачимо, що в ті роки **смерть нагла і несподівана** чигала на робітника на кожному кроці.

Перегляд виплаченого посмертного в роках 1910 до 1914 показує нам, що з тих померших членів вмерло наслідком **убиття в копальні або у фабриці та через переїхання поїздом** при праці на залізницях 30 відсотків; при породах 8 відсот-

ків; на запалення легенів 6 відсотків; 10 відсотків на недугу серця, або **54 відсотки згнуло наглою смертю**. Решта 46 померли на інші **недуги**. Зі старости не помер природною смертю ні один член в тім часі.

Така смерть це страшна річ для **родини**. Видатки для лікаря і на лікарства підчас недуги були і є дуже великі. Рятуює тоді родина недужого чи покаліченого, як може. Це забирає нормально всі ощадності недужого. А тут по смерті треба ще постаратися про кошти похорону, про заплачення місця на цвинтарі і про якийсь хочби навіть дуже скромний пам'ятник. Якби не було братської організації, то дружина помершого чоловіка чи чоловік помершої жінки були б просто в безвихідній ситуації. Про малих сиріт нема навіть що згадувати.

Всі ті найконечніші видатки покривала братська організація своїм посмертним і тим сповняла **величезну суспільну допомогову функцію**.

Крім цього братська організація платила і платить **надзвичайні допомоги** в надзвичайнім випадку і потребі з окремого фонду бідних.

ПЕРЕМІНА СИСТЕМИ АСЕКУРАЦІЇ

До 1917-го року Український Робітничий Союз переводив обезпечення на випадок смерти, подібно як інші союзи, на основі **розметової системи**. Вона полягала в тім, що член платив місячно малу вкладку, з якої складався посмертний фонд. Коли з того малого фонду не ставало на виплату посмертного, тоді роблено розмет (розділ) потрібної суми на всіх дорослих членів і вони мали її влатити до означеного часу.

Розметова система мала дві великих **невигоди**: 1). При виплаті посмертного в другій половині року треба було родині довший час ждати, поки члени влатили розмет до каси Союзу. Тимчасом якраз посмертне має те до себе, що воно є потрібне **негайно**. 2). Ця система не давала **певности**, що бажана і установа сума буде справді в день платности виплачена. В певний час число членів могло зменшитися через виступлення або виключення з причини неплатення вкладок. Наслідок того міг бути такий, що при більшій смертності в часі заразливої пошести могла така братська організація не вив'язатися зовсім зі своїх обов'язків супроти оставших членів.

Тому в 1917-ім році замінено цю невигідну розметову систему на **табличкову**, яка має відповідні таблиці років і родів асекурації, а член платить **сталу** вкладку. З тої вкладки іде малий відсоток на адміністрацію та народний фонд для націо-

нальних потреб, а решта має своє тверде призначення, приписане законом. Між іншим точно означена державним законом сума з вкладки іде на **посмертний фонд**, з якого ідуть виплати асекурованих сум посмертного. Крім цього закон приписує що певна сума мусить іти на **резервовий фонд**, який стоїть на ту потребу, якби наслідком надзвичайної смертності не вистарчав посмертний фонд на заплановані виплати належних сум.

Треба мати на увазі, що братські союзи від 1900-их років **стоять під строгою контролею державних урядів**, які дбають про те, щоб братські союзи провадили свою асекураційну діяльність згідно з асекураційними приписами, так, щоб асекуровані члени не понесли ніякої шкоди щодо виплати належних їм асекураційних сум.

Щодо асекураційної безпеки, то Український Робітничий Союз належить до найбезпечніших асекураційних організацій в Америці. Між українськими братськими союзами Український Робітничий Союз має найбільший резервовий фонд, більший навіть від такого союзу, що має більше членів. Тому під асекураційним оглядом треба уважати Український Робітничий Союз за найліпше загосподарований.

ВЕЛИКИЙ ПЕРЕЛОМ

В липні 1914-го року розпочала Австро-Угорщина **війну проти Сербії**, а дня 1-го серпня цього ж року дала Росія і Німеччина почин до **Першої Світової Війни**. Почалася переломова епоха в історії цілого людства і зокрема в історії українського народу, бо ця війна провадилася не тільки на українських землях, але й за їх посідання **між двома імперіалізмами: російським і австро-німецьким**.

На початку цієї війни українська іміграція в З'єднаних Державах Америки і в Канаді поділилася в основі **на два табори**: на табір, який беззастережно підтримував одну з імперіалістичних держав і на табір, який ясно і недвозначно голосив засаду **самоозначення української нації** у виді соборної самостійної і ні від кого незалежної держави.

Перший табір ділився на дві непримиримі частини: 1) українські консервативні організації підтримували беззастережно Австрію і Німеччину, проголошуючи обов'язок вірності виходців з Австрії для австрійського монарха; преса того табору була повна похвал для цього монарха і його політики, а про кроваві надужиття адміністративних польсько-мадярсько-австрійських урядів над українським народом, з якого вивішано невинно десятки тисяч, не мала слова протесту; 2) москвофільські організації серед нашої іміграції в ще

яскравіший спосіб підтримували імперіялізм царської Росії і вихвалювали окупаційний режим російських генералів над Галичиною і Буковиною.

Таку політику провадили українські консерватисти аж до кінця 1916-го року. Щойно тоді наступив в тім таборі зворот до самостійницької і соборницької лінії.

Другий табір, **табір соборників і самостійників, провадив Український Робітничий Союз**. Його орган, **Народна Воля**, відразу, з вибухом війни проти Сербії, виступила з **вимогою оборони державної самостійности кожного народу, а в першу чергу українського**. Народна Воля отверто виступала в обороні самостійности сербського народу, а проти австрійського імперіялізму, який хотів тільки використати убивство престолонаслідника Фердинанда для знищення сербської незалежності. Це самостійницьке і соборницьке становище Народної Волі було ще скріплене з поширенням війни і переміною її на світову.

Народна Воля голосила тоді побіч першого братського гасла **“Всі за одного, один за всіх”** також патріотичний національний клич **“За Самостійність — За Соборність”**.

Народна Воля мала повне зрозуміння для організації українського легіону — **Українських Січових Стрільців** проти Росії і піддержувала їх морально і матеріально збірками на інвалідів. Але разом з тим Народна Воля тут, на вільній американській землі, підкреслювала, що дійсною метою **українського руху мусить бути створення соборної і самостійної української держави, а не тільки прилучення українських земель до Австрії, як це голосили теоретики реакційного авторитаризму**.

Це становище Українського Робітничого Союзу і Народної Волі причинилося до великого перелому серед української іміграції за океаном. В той час заліза і крові на українських землях, рух УРС довів до завершення національного світогляду серед іміграції і до сильнішого поборювання москвофільства.

Крім цього суспільно-політичного перелому перебув тоді братський організаційний рух ще окрему свою кризу на тлі чисто асекураційнім.

Перехід з розметової системи на табличкову систему сталих вкладок в залежності від років і роду асекурації в менше свідомих членах викликав неохоту і незрозуміння цілої реформи. Цю реформу між іншим перевели також всі інші українські братські союзи.

В Українським Робітничім Союзі наслідок переведення цієї реформи був лише такий, що він не міг збільшити числа сво-

їх членів продовж перших років по реформі. Коли до реформи в 1917-ім році Український Робітничий Союз мав членів 7,103 особи, то в 1919-ім році він вже мав навіть дещо менше членів, бо всього 6,874. Цю пробу видержав Український Робітничий Союз ще дуже добре, як видно з порівняння з Українським Народним Союзом.

У тім самім часі Народний Союз, як знаємо вже з попереднього, мав перед реформою понад 25 тисяч членів. По реформі Народний Союз, як показує друкований його Конвенційний Протокол, мав в жовтні 1917-го року всього лише 11,735, то значить, що Народний Союз стратив тоді понад половину своїх членів. Вони були менше свідомі і відійшли від української братської організації геть. *)

Щойно пізніше треба було з трудом наново здобувати цих втрачених членів.

Треба також зазначити, що в тім воєннім часі прийшлося Українському Робітничому Союзові видержати велику пробу чисто асекураційного характеру. При кінці війни появилася **велика пошесна недуга — еспанська інфлюенца**. Великі маси людей заражувалися цією недугою, а дуже велике число недужих умирили від неї. Наслідком того смертність членів була **два рази вища**, як пересічно і тому треба було виплатити два рази більше посмертного, ніж це передбачувала статистична рата смертности. Тоді багато братських союзів айришського чи англійського роду не видержали цієї кризи і мусіли зліквідуватися. Український Робітничий Союз, хоч ще тоді відносно молода організація, видержав ту кризу і пішов вперед в своїм дальшій розвитку.

ЗА САМОСТІЙНІСТЬ — ЗА СОБОРНІСТЬ

До березня 1917 була суперечка серед української іміграції про те, чи українство має боротися за своє державно-національне право, опираючися в першу чергу на творення **власних сил**, чи має всі свої надії покладати на всякі **орієнтації на чужі сили**.

Український Робітничий Союз, як вже знаємо, голосив тоді в часи чаду австрійської орієнтації гасло творення власних сил і власної визвольної боротьби. При тім УРСюз проповідував потребу допомоги Рідному Краєві, сильно знищеному боевими фронтами і російською владою. Пішла велика масова акція за збірками на ту ціль. Президент Вилсон проголосив тоді на прохання українських організацій спеці-

*) Гляди: Микола Мурашко — Конвенції Українського Народного Союзу, стор. 223 (Проп. Книга).

яльний **“Український День”**, коли можна було збирати публічно у всіх З’єднаних Державах пожертви на матеріальну допомогу для пошкоджених війною Українців.

В березні 1917 повалено в Росії царську владу, в Україні утворилася зразу Українська Центральна Рада, яка спочатку творила український автономний лад, а потім дня 20-го листопада 1917 проголосила Українську Народну Республіку, що 22-го січня 1918 стала зовсім самостійною державою. За рік, дня 22-го січня 1919 проголошено в Києві об’єднання всіх українських земель.

Це довело до найбільшого здвигу всю українську іміграцію, яка всіма силами своєї душі переживала все те, що діялося в тих Великих Роках там в Ріднім Краю. Дотеперішні консерватисти піддержували льояльно українську різко демократичну і соціалістичну державну владу під проводом Михайла Грушевського, а потім Володимира Винниченка і Симона Петлюри.

Але при тім, в часі найвищого ідеалізму, повстали незабаром гострі суперечки і роздори серед нашої іміграції про соціальний зміст відновленої української держави і про її внутрішній державний лад. Ці суперечки викликала серед Українців російська комуністична пропаганда за кордоном, яка почалася зараз в січні 1918, коли Советська Росія напала війною на Українську Народну Республіку, щоб знищити справжню українську державність, а Україну перемінити в російську колонію. Російська комуністична акція ішла тоді зрештою серед всіх народів, щоб створити собі поза Росією свою **“п’яту колону”**, викликати в цілім світі світову революцію і тоді опанувати весь світ.

Знайшлося певне число здеморалізованих недокінчених студентів серед нашої іміграції, які пристали до послуг російської пропаганди в комуністичній формі та стали ширити серед невироблених людей баламутство про те, що діялося тоді в Росії і окупованих нею частях України. Вони числили на те, що советська диктатура дасть їм за їх запроданчу службу потім нагороду в формі якогось губернаторського чи пак комісарського становища в Україні після остаточної перемоги Росії над нею, або в Америці, коли тут, як вони фальшиво сподівалися, запанує також советська диктатура.

Це один рід агентів та збаламучених ними людей, що їх тягне до комуністичної партії Америки. Ці комуністи нападali на українські незалежні збори. Нападали і очернювали незалежних діячів видуманими брехнями. Рили в окремих українських товариствах і парафіях. Старалися розвалювати окремі відділи братських союзів і взагалі відмовляли робітників

від членства в братських союзах, бо це, мовляв, буржуазна видумка ворогів пролетаріату, які хочуть відвернути його від світової революції. Вона незабаром побідить в Америці, говорили агенти і ними збаламучені жертви, а тоді щойно настане рай на землі і ніяких асекурацій не треба. Ця злочинна робота мала досить широкий вплив в роках 1918-1920.

Крім того збаламученого елементу, що подавав себе за комуністів, хоч в дійсності це була просто п'ята російська колюмна, були ще значні кола українських ніби консерватистів і католицьких діячів, які в зимі з 1919-го на 1920-ий рік, коли головні сили Української Народної Республіки були розбиті переважними російськими силами, або викинені на територію Польщі, а тільки незначна частина Української Армії пробилася разом з урядом Ісаака Мазепи в запілля ворога, стратили всяку віру у власну силу українського народу і тому стали орієнтуватися на большевиків. Ці люди не були комуністами і не хотіли ними бути, а тільки політично звертали свою орієнтацію на російських большевиків.

До цього другого табору належали не лише світські люди, але навіть дуже багато католицьких і православних духовників.

Щоб здати собі справу з тодішніх **настроїв** серед тих “консервативних” кол української іміграції, досить навести тут вже цитовану свого часу в книжці Настасівського про історію української іміграції в ЗДА *) статтю з органу Українського Народного Союзу “Свободи” (число 109 з 1920). Перед Конвенцією Українського Народного Союзу “Свобода” чіткіше формулувала своє становище до гострого питання: з **ким іти** — з Советською Росією чи проти неї? Отож в окремій статті “Свобода” писала тоді таке:

“Наша газета (то є Свобода) все була за тим і тепер стоїть за тим, що український нарід може виграти тільки з революцією, а з контрреволюцією може тільки програти, і тому все заявлялася тільки за революційною політикою на Україні. Коли ж тепер дійсними оборонцями революції, оборонцями з оружжям в руках, остались на Україні тільки большевики (і ті партії, що їх підпирають), то наша газета каже, що **Українці повинні пристати до єдиного фронту революційного большевицького**”.

В тім стані настроїв навіть таких консерватистів греко-католицького типу, які гуртувалися в Українським Народнім Союзі і його органі, “Свободі”, не треба дивуватися, що де-

*) М. Настасівський: Українська іміграція в Сполучених Державах, Нью Йорк, 1934 (сторона 216 і слід.).

які елементи слабого характеру також в УРСююзі захиталися в тій більшовикоміфільській атмосфері. Але провід Українського Робітничого Союзу дуже скоро спостеріг небезпеку з тої орієнтації хитких елементів та з деморалізації тих, що тягнули за комуністами; провід Українського Робітничого Союзу по короткій гострій баталії усунув ці елементи і організація могла даліше розвиватися здорово і з користю для української національної справи та добра робітних людей, об'єднаних в Союзі.

Тоді також окреслено ухвалою Конвенції точно, щоб не було в нікого ніяких сумнівів, що орган Українського Робітничого Союзу мусить бути раз на завжди редагований для поширення ідеї братської організації, принципів демократії в американськiм змислі, прав робітних людей та права українського народу до соборної самостійної і незалежної держави на всіх своїх землях.

Так скінчено скоро і ґрунтовно з пролазкою непевних елементів в Українськiм Робітничiм Союзі: **їх без проволоки усунено зовсім.**

Для точности слід замітити, що також інші українські організації незабаром перебороли цю кризу української громадської думки та привернули курс незалежності від Росії чи Польщі.

Зокрема слід ствердити, що всі чотири українські братські союзи від 1920-их років стоять непохитно на протикомуністичнiм становищі. Український Робітничий Союз поборював і поборює в однаковій мірі всі протидемократичні течії — фашизм, комунізм, анархізм і т. д.

БРАТСЬКА І ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УРС

1. Асекурація на життя

Кожний братський союз має наперед завдання переводити **асекурацію** своїх членів на життя. Це діло є урегульоване державними законами і стоїть під строгою контролею державних органів. Це завдання виконував Український Робітничий Союз ліпше, як будь який братський союз, бо зібрав **найбільшу резерву** на покриття своїх асекураційних зобов'язань.

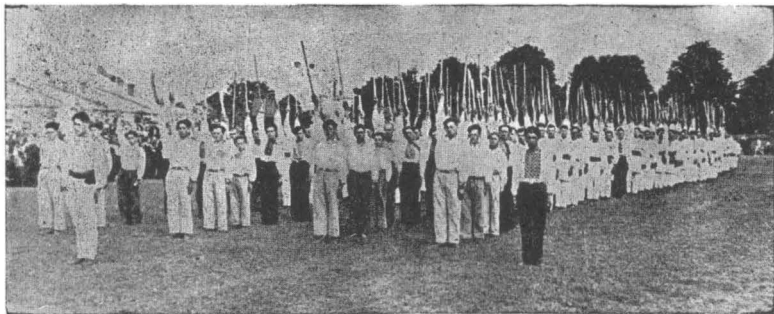
Цифри нам показують великанську суспільну вагу асекурації в УРСююзі. За 40 років свого існування Український Робітничий Союз виплатив, як асекурацію, дуже значну суму, бо **2,762,249.00 доларів.**

Але самою асекурацією на життя не вичерпується діяльність і завдання доброї братської організації. Саму асекурацію на життя може кінець кінців виконати також перша ліп-

ша асекураційна компанія капіталістичного типу, хоча така асекурація в компанії є з природи речі дорожча для асекурованого. Крім асекураційного діла має братська організація іменно ще окремі **братські** завдання, яких не виконає і не може виконати ніяка компанія.

2. Добровільна допомога

Першим таким завданням братської організації є **матеріальна допомога для членів в нещасті**, очевидно, **поза самою**

Свято Союзу Української Молоді “Каменярі” в Снятині

асекурацією на життя. На ту ціль створив Український Робітничий Союз **окремий фонд**, з якого в потребі за рішенням Виконавчого Комітету виплачується відповідна допомога. Що це велике діло, можна бачити з того, кілька дотепер Український Робітничий Союз виплатив таких **добровільних, законом непередбачених запомог**. Ось що нам говорить звіт Українського Робітничого Союзу про таку **добровільну допомогу**: Від часу свого існування виплатив УРСоюз таких добровільних братських допомог для членів у випадку нещастя (недуга, каліцтво і т. п.) велику суму, бо аж кругло **200,000 доларів**.

3. Підтримка нових імігрантів

Другою важною братською діяльністю є **підтримка і порада новим імігрантам**. Річ несумнівна, що коли не було б такої братської допомоги для нових імігрантів від десятків років, то наша іміграція не могла б ніколи розвинутися так гладко, як це сталося при допомозі братських союзів. Зокрема Український Робітничий Союз в цій справі виявив себе дуже активним. Спроваджувано пляново земляків з тої самої громади або повіту з Краю до Америки ще довго до Першої Світової Війни, а потім після неї. Висилано їм наперед корабельні карти. Підшукувано їм потрібне помешкання і працю. Давано на початок потрібну готівку. Уділювано потрібних порад і остерог щодо незнаних новому імігрантові обставин життя і т. д.

4. Опіка над недужими

Важливим завданням братського союзу, а зокрема його місцевих відділів є опіка над недужими членами. Цєю справою має згідно зі статутом Українського Робітничого Союзу (§ 205) займатися окремий Комітет Хорих у кожному Відділі. Цей припис статуту УРС говорить про це так:

Члени Комітету Допомоги Хорим мають обов'язок відвідувати хорого чи покаліченого члена; подбати, щоб він мав добру опіку і піклування дома та, коли треба, перевезти його для лікування до шпиталю. Опікуни Хорих повинні записувати в книгу всіх недужих членів . . . і повинні дати звідомлення на кожних місячних зборах Відділу.

В Америці заведено в відділах братських союзів дуже гарний звичай, щоб недужим членам посилати до дому під час недуги цвіти чи інші дарунки, які удержують недужого в добрім настрою.

5. Опіка над сиротами

В тім самім напрямі іде також опіка над сиротами по членах, зокрема в дитиннім віці.

6. Товариське життя

Братський дух скріпляється в Відділах тим способом, що відбуваються спільні прогульки, пікніки, забави, літні табори і т. п.

Це саме завдання сповняють також різні культурні підприємства, про які ще буде мова при громадській справі, а також виховна діяльність Відділів.

ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УРС

До ідеї братського союзу належить також **спільна громадська і патріотична діяльність.**

Для переведення тої цілі УРСоюз діяв таким способом:

1). Оснував окрему **Просвітну Комісію** при Виконавчій Комітеті та дав їй відповідні фонди для виконання своєї діяльності. Комісія заложила була для потреб членів в Скрентоні **книгарню**, щоб успішніше поширити книжки між членами та **посередничити в закупні книжок**, яких не було на складі.

Просвітна Комісія **видала також своїм коштом цілий ряд книжок** з наукової і красної літератури, між ними історію України Михайла Грушевського. Вона видала також **кілька книжечок по англійськи** для чужинців та твори з історії України по англійськи **для тої молоді**, що не вміє добре читати по українськи.

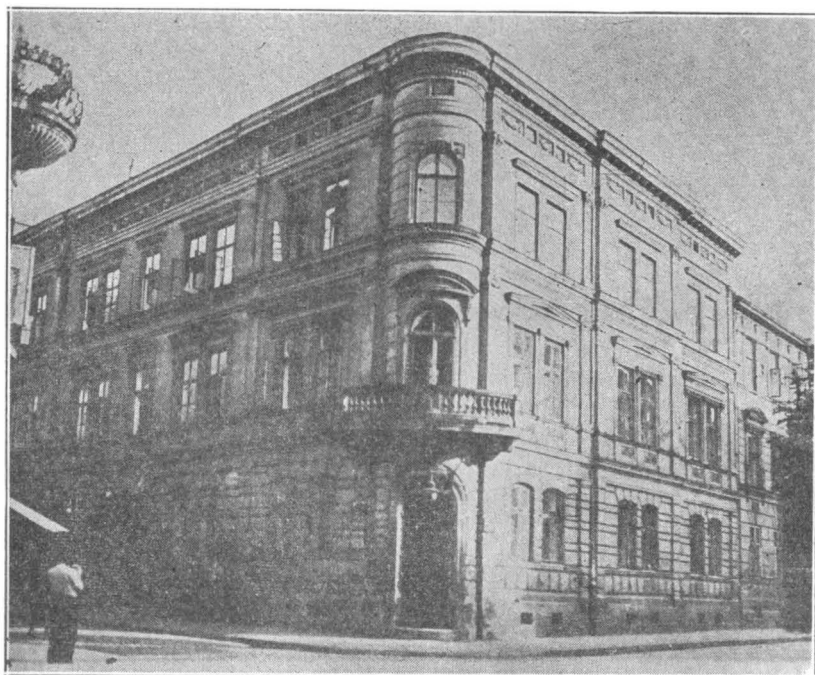
2). Просвітна Комісія дбала також про добрий **добір**

драматичної літератури для аматорських театральних гуртків, які в часі між двома Світовими Війнами були розвинені в Українським Робітничім Союзі дуже добре.

3). Майже в кожному Відділі УРСоюзу був заложений **аматорський хор**, а в більших Відділах діяли **орхестри**. Великий і живий рух викликали були **гуртки молоді** при Відділах, що плекали **український танок**, зокрема від курсів мистця Авраменка.

4). Централь Українського Робітничого Союзу дбала через свою Просвітну Комісію про **самоосвітній рух** у Відділах, зокрема про те, щоб в зимовім сезоні відбувалися **лекції і дискусії**. В потребі вона помагала Відділам лекторами.

5). Щоб успішніше вести **виховне діло молоді**, Український Робітничий Союз створив окремий **Стипендійний Фонд**

Будинок Українського Робітничого Дому у Львові. Його набуто в 1933-ім році заходами і коштами Українського Робітничого Союзу в Скрентоні

для допомоги молоді в школах. З того фонду виплачувано допомоги для спосібної молоді бідних батьків.

Вся та многогранна культурно-освітня і виховна діяльність Українського Робітничого Союзу зробила велике діло: Вона передовсім призвичаїла десятки тисяч членів, які брали участь в тій акції, до **громадянської активності і самодіяль-**

ности. Сама демократична структура Союзу та демократичний дух його інституцій втягали членів до масової праці та призвичаювали їх думати не лише про себе, але й громаду і народ. Таким чином УРСоюз причинився до важливого завдання: **усуспільнення імігрантів** та виховання їх в самодіяльнім демократичнім дусі. Крім цього Союз причинився також до піднесення високого рівня культури своїх членів.

Треба сказати з гордістю, що в УРСоюзі зібрався був переважно так званий **книжний елемент** нашої іміграції. Він не тільки подбав про збудування цілого ряду величавих **Народних Домів** у більших осередках іміграції з театральними залами, але подбав також про фундування у кожному значнішій Відділі **доброї бібліотеки**. Також у себе дома зібрали члени УРСоюзу старшого покоління гарні українські бібліотеки, з добірною громадсько-політичною літературою.

Все те праця на місці, в Америці, серед своїх членів і для них. Але є ще окрема велика діяльність Українського Робітничого Союзу в громадській ділянці. Про неї треба поговорити окремо.

ДОПОМОГА ДЛЯ РІДНОГО КРАЮ

Український Робітничий Союз є **українською** установою в Америці. То значить, що він не тільки тому український, що складається з членів, які уродилися в Україні або походять з українського роду, але вже народжені в Америці. То значить також те, що ця **установа ставить собі за мету від самого свого оснування помагати морально і матеріяльно українському народові у його визвольній боротьбі на Рідній Землі**. Це моральний обов'язок кожної людини, що є українського роду.

В тій ділянці своїх завдань Український Робітничий Союз зробив дуже багато.

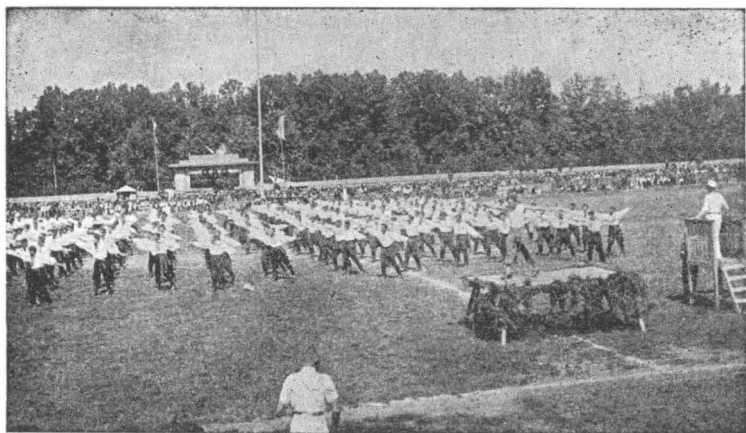
1. Наука

Український Робітничий Союз передовсім допомагав українському культурному змаганню. Він дав значну субвенцію **Всеукраїнській Академії Наук у Києві** тоді, коли вона ще була внутрішньо незалежна від комуністичного засилля і коли з тої саме причини Москва не давала їй не лише потрібного паперу на друк наукових праць, але навіть можливості прожитку.

2. Бібліотеки для сіл

Голод книжки в українським селі і місті **Західньої України** не міг бути заспокоєний силами самого робітного українського елементу в Краю, бо селянин і робітник жив тоді, під польською окупацією, в незвичайно важких економічних обстави-

нах і довгими роками примирив з голоду. З бідой могли удержатися незалежні українські часописи. Отже треба було дати допомогу для доповнення або оснування добрих бібліотек по українських селах. Друге завдання було з першим зв'я-

Вправи Каменярів і Каменярок на площі в Коломиї (1937)

зане логічно: допомогти видавництву потрібних в нових обставинах польської окупації книжок.

Перше завдання виконано між двома війнами прекрасно. Заходами Українського Робітничого Союзу і його Відділів фундовано в Західній Україні майже **пів тисячки бібліотек** або в цілості або через доповнення новою літературою. Таким чином читальні стали в Краю відразу живими освітніми установами. Крім бібліотек поодинокі члени під впливом плямової акції Союзу передплачували для своїх рідних або приятелів у Краю **часописи і журнали**, щоб таким чином своїм коштом вести громадську і освітню акцію. Треба підкреслити, що велике значення мала ця акція особливо на нашій **Лемківщині**.

У подібнім напрямі ішла освітня допомогова акція не лише для Західної України, але також для Карпатської України. До тих земель України був, не зважаючи на чужий режим, ще досить вільний доступ з Америки:

Зате для Східної України, від часу повної советської окупації, був доступ з Америки майже неможливий, а в кожному разі було неможливо мати безпосередній зв'язок з українським селянством чи робітництвом. Комуністична диктатура не допускала в Україну ніякого вільного друкованого слова.

3. Українські Народні Доми

Одночасно з тою акцією переводив Український Робітничий Союз ще другу: фундування або видатну допомогу на будову Українських Народних Домів у Ріднім Краю. Цим способом на селах ставали гарні центри культурно-національного життя.

Річ природня, що це було можливе лише в Західній Україні і в Карпатській Україні.

4. Український Робітничий Дім у Львові

Велике значення загальнокраєвого характеру мала акція набуття Українського Робітничого Дому в столиці Західної України — у **Львові**. На ту ціль сам УРС та члени Українського Робітничого Союзу зібрали поважну суму, за яку закуплено у Львові коло площі св. Юра (напроти митрополичої катедри св. Юра) гарний дім і там приміщено ряд діяльних українських селянських і робітничих установ і організацій: Український Народний Університет Самоосвіти; Союз Української Поступової Молоді “Каменярі”; Союз Селянських Спільнот; Союз Українських Жіночих Громад; Головний Секретаріат Української Соціалістично-Радикальної Партії; Секретаріат Української Соціалістично-Радикальної Парляментарної Репрезентації; редакції Громадського Голосу *) (правдивого: незалежного, демократичного і різко протикомуністичного і протифашистського), Жіночого Голосу, Каменярів і Живого Слова. Цей дім мав не лише важливе практичне значення, але також не менше репрезентаційне значення, бо тут заїздили для інформацій про українське життя під польською окупацією заграничні кореспонденти, парляментарні заграничні діячі і т. д. Потім закуплено ще один дім на Личакові у Львові.

В цім Українським Робітничім Домі була також приміщена дуже добре дібрана і цінна **бібліотека** творів з області суспільного життя і історії. Бібліотека мала понад 3,000 томів.

5. Український Народний Університет Самоосвіти

Історичної ваги була допомога Українського Робітничого Союзу на заложення видавництва книжок Українського Народного Університету Самоосвіти у Львові. Це видавництво поставило собі було за ціль видрукувати **першу українську популярну енциклопедію**. Справді, видавництво випустило 150 книжечок цієї енциклопедії в накладі разом коло три чверти

*) Громадський Голос у Львові, один з найстарших українських часописів, не мав нічого спільного з видавництвом тої ж назви у Нью Йорку. Це видавництво присвоїло собі самовільно не лише чужу назву, але навіть рисунок наголовка, а при тім пише проти тих ідей, які голосив львівський Громадський Голос.

мільона примірників. Книжки розійшлися в селянські і робітничі маси та виконали своє виховне і наукове завдання, вкладаючи в голови українських людей не лише голе знання, але й ідею про конечність праці і боротьби за українську соборну

Група делегатів Місцевих Відділів Союзу
Української Молоді "Каменярі" в Косові
(рік 1936)

і самостійну державу, незалежну ні від Москви ні від Варшави.

6. Жіночий Голос

Крім цього за почином членів і членок УРСоюзу зложено потрібну суму грошей на видавництво масового журналу для жінок під назвою **Жіночий Голос**, який виходив пару років у Львові і виконав поставлену перед ним задачу.

7. Союз Молоді

Не можна поминути також великої допомоги, яку одержував від членів Українського Робітничого Союзу **Союз Української Поступової Молоді "Каменярі"** у Львові. Він організував кількадесят тисяч селянської і робітничої молоді на основах демократичної ідеології. Молодь мала свої Місцеві Союзи "Каменярів" і провадила не тільки культурно-освітню, але й акцію для поширення **фізичної культури**.

Каменярі були остоею демократичного опору проти руху комуністичних агентів та фашистських груп серед деяких кол нашого суспільства перед вибухом Другої Світової Війни.

В році 1943-44 значна частина цеї Каменярської молоді творила відділи партизанів та вносила до руху Української Повстанської Армії демократичну ідеологію.

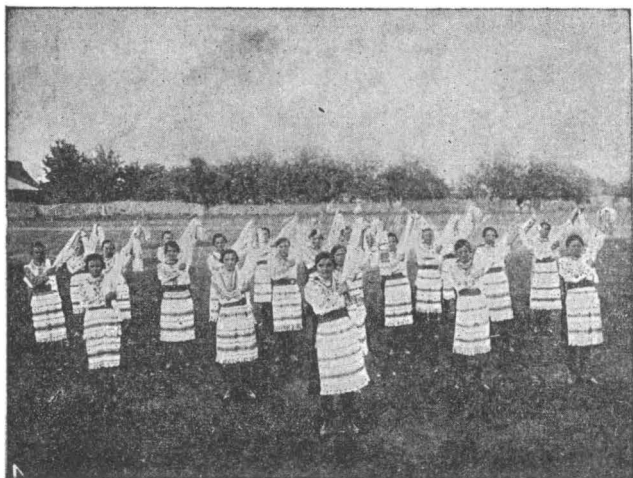
8. Інші роди допомоги

Всі ті роди допомоги Рідному Краєві в його визвольній боротьбі були ведені **виключно з почину і коштами членства**

Українського Робітничого Союзу. Крім цього переводив Виконавчий Комітет також ще цілий ряд інших акцій загального характеру: велику допомогову акцію підчас **голоду** в Західній Україні в часі катастрофи **посухи**: подібну акцію для допомоги **жертвам повені**; **постійна допомогова акція** для українських **воєнних інвалідів**, для **Рідної Школи** і інших центральних установ у Краю.

З кожної акції складав Український Робітничий Союз **точний звіт** на основі **публічних посвідок** від заpomожених інституцій чи окремих осіб у Ріднім Краю.

Згадані вище роди допомоги Рідному Краєві полягали в

Вправи членкинь Союзу Української Молоді
“Каменярі” в Балинцях (Коломийщина)
в році 1935

матеріальній підтримці культурно-освітньої праці та незалежного демократичного руху в Західній Україні, **однаково зверненого проти комунізму і проти фашизму**. Однак Український Робітничий Союз при тім не забував також про моральну допомогу визвольному змаганням на Рідних Землях. Діялося це шляхом політично-громадської акції в Америці.

Всі ті роди допомоги, яку дав Український Робітничий Союз сам та його членство Рідному Краєві перевищують суму **пів мільона доларів**.

9. Допомога через політично-громадську акцію

Таку оборонну акцію України перед поневоленням українського народу російським комунізмом і польським націоналізмом, провадив Український Робітничий Союз двома способами. **Протестуючу акцію** при помочі масових віч провадив

бін сам. Таких віч було дуже багато: в справі **голоду у Східній Україні**, який zorganizував російський комуністичний уряд для нищення українського народу та ломання його опору проти окупації; в справі **злочинної пацифікації і терору**, що їх стосував польський уряд в Західній Україні; проти **мадярської воєнної агресії** в Карпатській Україні і в інших справах. Разом з тим певні громадсько-політичні акції треба було переводити спільно з іншими братськими союзами та громадськими центральними організаціями. З тих других акцій, ведених сконсолідованим способом, найважливіші такі:

В часі Першої Світової Війни переводив Український Робітничий Союз консолідаційну акцію в ЗДА разом з іншими центральними організаціями тим способом, що zorganizовано **Український Сойм** у Вашингтоні, як перший український конгрес в Америці. Рівнобіжно з тим ішла сконсолідована акція для підтримки дипломатичної праці **Української Держави** на міжнароднім полі.

Коли ця перша спроба консолідації української іміграції в ЗДА упала наслідком розбіжності різних орієнтацій (на советську поміч; на білу Росію; на галицький сепаратизм; на угоду з Польщею; на міжнародну реакцію і т. п.), Український Робітничий Союз старався все таки удержувати і підтримувати ті почини, що мали загальне національне значення (наприклад український відділ на **світовій виставі** в Шикаго і т. п.).

Безпосередньо перед вибухом Другої Світової Війни Український Робітничий Союз бере активну участь в організуванні першого **Українського Конгресового Комітету** та першого **Конгресу Американських Українців** у Вашингтоні в році 1940.*)

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА І ЇЇ ГРОМАДСЬКІ НАСЛІДКИ

Перших два роки Другої Світової Війни причинилися багато до того, що щезали на очах всякі **ілюзії щодо міжнародного фашизму**, які покутували серед деяких кол іміграції. Ілюзії щодо **російського комунізму** були сильно підкопані і скомпромітовані союзом Сталіна з Гітлером.

Але напад Гітлера на Советський Союз і вслід за тим союз **Великої Британії і З'єднаних Держав Америки з Советським Союзом** проти Гітлера привів до великого замішання в американській публічній опінії щодо комунізму взагалі, а большевицької Росії зокрема. Провідні американські державники стали висловлювати прилюдні похвали під адресою Со-

*) Про це ближче читай у Народній Волі числа 32 і 33 з 1950-го року.

ветської Росії та називати Сталіна своїм приятелем. Це використали дуже зручно совєтські агенти в Америці та втискали своїх підручних на рішальні урядові посади, щоб при їх допомозі пхати Америку просто в обійми большевизму. Вони представляли фальшиво громадянству, що Советський Союз тепер вже правдива демократія, а сам Сталін по щирості відрікся від втручання в чужі внутрішні справи.

Пропаганда серед Українців використовувала для поширення симпатій в користь совєтської влади твердження, що нібито Українська Совєтська Республіка це справді держава українського народу, в якій він нібито господарить сам суверенно по своїй волі. Цій атмосфері фальшу, баламутства і замішання улягли деякі слабші одиниці з незалежного табору в різних середовищах; серед консерватистів, націоналістів, соціалістів, робітників і інтелігентів, світських і духовних. Це баламутство було тоді знайшло собі adeptів також серед членів братських союзів: Народного Союзу, Робітничого Союзу і т. д.

Однак ця неясність тривала недовго. Український Робітничий Союз, як тільки спостеріг хитання деяких людей у цій справі, зараз усунув їх від всякого впливу та постарався про те, щоб вони не мали можливости далі ширити свою злощасну роботу. Те саме сталося також в Народнім Союзі і в інших організаціях.

Щодо комунізму, то весь братський рух поставився твердо проти всякої підривної роботи і в тій справі іде рука в руку з загальними американськими центрами. Маневр Москви не вдавсь. Тому вона від таємної підривної роботи була примушена перейти в явну ворожу акцію, яка саме тепер має форму воєнної агресії проти демократичної республіки в Кореї.

Слід зазначити, що українська іміграція переборола підривну акцію комунізму успішніше і скорше, як це зробили інші іміграції: російська, польська, югославянська і ін.

По останній війні Український Робітничий Союз брав участь в широкій **допомоговій акції для наших скитальців в Європі** та в допомозі на їх переїзд в Америку. В тій цілі скликав **віча і збори** та містив друковані **поклики**, щоб заохотити загаль членів до жертвенности на ту ціль. В тій справі творив **комітети на місцях** та співпрацював з Загальним Українським Американським Допомоговим Комітетом у Філадельфії (ЗУАДК). Помагав зі своїх фондів або з фондів в його адміністрації **жертвам терору, науковій праці і українським інвалідам.**

Із загальної оборонної акції проти совєтської російської

окупації над Україною та проти польських і німецьких звірств над українським народом виступав представник Українського Робітничого Союзу (голова Антін Батюк) як свідок перед окремою комісією Сенату у Вашингтоні, щоб приспівити ра-

Частина масового протестатійного походу прогн гольського урядового погрому над Українцями в 1930, в яким брали участь дорослі і діточі відділи УРС.

тифікацію міжнародної умови в справі поборювання злочину народовбивства. Він предложив велику збірку доказового оригінального матеріалу.

РОЗДІЛ V

ЧОМУ ТРЕБА ВСТУПАТИ ДО УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ?

1. БО ТРЕБА СКРІПИТИ ЗАГАЛЬНУ УКРАЇНСЬКУ ОРГАНІЗАЦІЮ

В умовинах іміграції мусить кожна особа зазначити **свій зв'язок з країною своїх предків**. Це моральний обов'язок подібний до того, який мають діти до своєї **матері**, зокрема тоді, коли мати знаходиться в нещасті.

Такий зв'язок може імігрант удержати тільки через певні **загальні** національні організації. В американсько-канадійських умовах такими **загальними** організаціями є тільки дві: 1) **церкви**, 2) **братські союзи**.

Церкви є конечні для удержання морального виховання. Але для загального національного зв'язку вони не вистарчають, бо поперше їх завдання універсальні, а подруге в нас є кілька різних церков і наслідком того єдність через саму церковну організацію не може наступити.

Таким чином приналежність до свого **братського союзу** є єдиним можливим способом удержати **загальний** національний зв'язок.

Це особливо можливе через членство в **Українськiм Робiтничiм Союзi**, бо цей Союз визнає статутowo i практично повну релігійну толеранцію i єднає на рівних правах всіх **Українців без огляду на їх віру**. Він не є тільки вузьким об'єднанням якоїсь одної церкви.

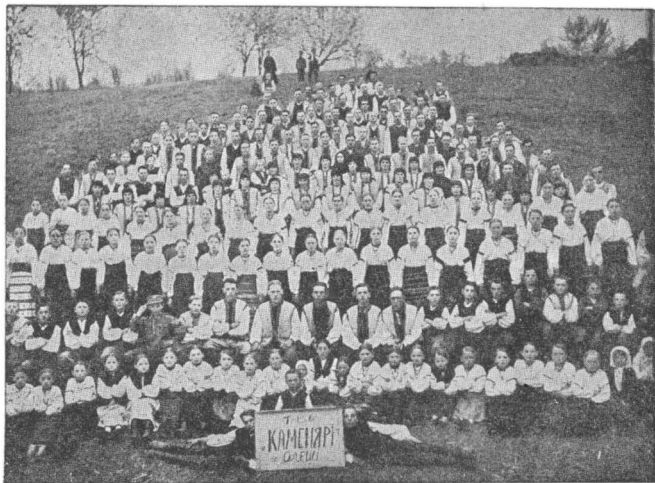
Обов'язок Українця є не тільки себе записати до братського Союзу, але також своїх дітей. Інакше вони втрачуть зв'язок з країною своїх предків i навіть щирий зв'язок з пам'яттю про власних батьків. Правдиво культурні люди **гордяться своїм походженням**, а ніколи його не закривають. Це роблять тільки менше вартні одиниці.

Через такий зв'язок покоління зі своїми загальними організаціями **Жиди та Ірляндці** (Айриші) відзискали перед віка-

ми страчену державу, хоч вже навіть не говорили своєю мовою.

Тільки через таку **загальну** братську організацію, як Союзи, можна перевести відповідну культурну акцію.

Ця справа в Америці виглядає в українській іміграції не дуже рожево, коли порівняти організованість нашу з поль-

**Місцевий Відділ Союзу Української Молоді "Каменярі"
в Олеші, повіт Товмач (рік 1936)**

ською. Наші 4 братські союзи мають всього тепер коло 90,000 членів. Поляки в Америці мають 13 союзів, які разом мають 768,000 членів, то є майже 9 разів більше.

Причина слабости всіх 4 українських союзів лежить у тім, що батьки не дбають про те, щоб до союзу вписати також своїх дітей і виховати їх там в душі щирого зв'язку з країною своїх предків. На основі статистичного рахунку видно, що у всіх 4 союзах члени-батьки не вписали навіть половини своїх дітей до своїх союзів.

2. БО ЦЕ ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕМОКРАТИЧНА

Український Робітничий Союз оснувався як братська організація демократичного характеру для добра українських робітних людей.

З тої дороги Український Робітничий Союз не зійшов, як організація, ніколи. Коли одиниці пробували вплинути на те, щоб відвести Союз від демократичного шляху, то Союз їх відсував негайно від всякого впливу. Український Робітничий Союз завжди поборював комуністичну, фашистівську чи іншу протидемократичну язву.

3) БО УРС ДАЄ ПЕВНУ ЗАБЕЗПЕКУ ДЛЯ СВОЇХ ЧЛЕНІВ

Український Робітничий Союз дає своїм членам асекурацію на життя. Його умови асекурації є під контролею держави. Його резервовий фонд на покриття виплат на випадок смерти чи по впливі років, на які був член обезпечений, є найвищий з усіх українських братських союзів, як це кожний може переконатися зі звітів всіх союзів.

Хто не обезпечує себе, своєї дружини і дітей, той є ворогом своєї власної родини, бо на випадок смерти ставить родину в безвихідне положення щодо покриття коштів похорону і інших потрібних видатків у зв'язку з утратою заробітку голови родини. Коли хто не обезпечує себе, то він є **своїм власним ворогом**, бо не щадить **пляново** на свою старість, коли буде нездатний до праці.

4. БО УРС ДАЄ КРІМ АСЕКУРАЦІЇ ЩЕ БРАТСЬКУ ДОПОМОГУ

Український Робітничий Союз є не якоюсь звичайною асекураційною установою, як наприклад **асекураційні капіталістичні компанії**. Він є також **братською** установою.

Братська асекураційна установа, якою є Союз, дає крім асекурації на життя і на означений час років, яка відповідає вимогам закону, ще добровільну, законом невимагану допомогу своїм членам у потребі. Чи то на випадок безробіття, чи нещасливого випадку каліцтва, чи в важкій недужі, згідно зі своїми правилами статуту дає Український Робітничий Союз ще братську допомогу членам. Дотепер Союз дав такої неасекураційної добровільної допомоги велику суму понад 200,000.00 доларів. Кожного місяця в звіті Виконавчого Комітету можете вчитати цілий ряд таких допомог.

Такої допомоги ніяка асекураційна компанія не дає. Вона тільки стягає свою вкладку і більше її асекурований громадянин не обходить.

Братське обезпечення в Союзі є передовсім дешевше від обезпечення в капіталістичній компанії.

Капіталістичні компанії асекураційні побирають від асекурованих в пересічі по 5.72 доларів за кожную тисячку асекурації річно на адміністрацію компанії, коли тимчасом братські союзи за те саме побирають пересічно на свою адміністрацію тільки 2.58 доларів річно, тобто о половину дешевше.

До того адміністрація братських союзів є вибрана самими членами і відповідальна перед ними, коли тимчасом адміністрація компаній не є вибрана асекурованими і не відповідає перед ними.

Звідсіль відношення братської організації до своїх членів є людське і братське, а відношення асекураційних компаній до своїх асекурованих є чисто річеве, капіталове. *)

5. БО В УРС ЗНАЙДЕ ЧЛЕН БРАТСЬКУ ПІДТРИМКУ

Крім грошевої братської допомоги дістає член в Союзі ще моральну і правну підтримку. Новим імігрантам відділи підшукують працю і помагають порадою в усіх інших справах.

На випадок недуги Відділ УРС старається прийти недужому з підтримкою через відвідини і розраду.

Член у своїм Відділі може знайти товариську розвагу, забаву та громадсько-культурну акцію.

Всього того йому ніяка компанія дати не може.

З А К І Н Ч Е Н Н Я

Будучність нашої іміграції та її потомків в Америці і Канаді є в братській організації. Будучність матеріальна, моральна, громадсько-національна.

Тому закликаємо всіх людей українського роду і свідомих своїх громадсько-національних обов'язків, до живої акції за притягнення пасивних дотепер осіб до братської організації. Річ ясна, що будучи членом УРС і бачучи всі його великі асекураційні і братсько-громадські цінності, закликаємо в першу чергу приєднувати людей до вступу в цю організацію.

На кінці цієї книжечки читач знайде кілька потрібних табличок, які дають йому пояснення про висоту місячних вкладок при відповідних клясах забезпечення. Там прочитає також відозву Виконного Комітету, де знайде офіційне становище Союзу.

В теперішній нашій активній праці є запорука нашої ліпшої ніж дотепер майбутности.

*) Гляди про це питання: *Fraternal Life Insurance, Indianapolis, Ind.*, 1938 (видання Братського Конгресу Америки), зокрема сторона 113 і слід.

Також *Insecurity a Challenge to America . . . by Abraham Epstein, New York, 1933* (стор. 120 і слід.).

ЮВІЛЕЙНИЙ ПОКЛИК ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ

**ДО ВСІХ ЧЛЕНІВ У. Р. СОЮЗУ ТА ВСІХ
УКРАЇНСЬКИХ ЛЮДЕЙ ДОБРОЇ ВОЛІ!**

З МАЛОГО ПОЧАТКУ ДО МІЛІОНОВОЇ УСТАНОВИ

Цього року починається 40-ліття Українського Робітничого Союзу.

З малої братської організації, що починала свою працю з пустою касою і тільки з 2,035 зголошених членів, розрісся Український Робітничий Союз до великої братської допомогово-асекураційної установи, яка посідає тепер власних фондів на забезпечення виплати асекураційних премій на суму більше як 4 мільйони доларів та велику масу членів в числі повище 18,000 осіб.

ВЛАСНИМИ СИЛАМИ

Ця наша велика асекураційна установа могла розвинути з маленьких початків тільки тому, що члени УРС вірили і вірять у національно-громадських справах тільки у власну силу українського народу та в незломність його змагання за своє право. Наша організація була основана тими українськими діячами, які вірили в заповіт Івана Франка, що українськи народ тільки те буде мати як своє тривке надбання, що він здобуде власною силою, власним трудом і власною боротьбою. а не будь якою ласкою збоку.

Нашому Союзові не помагала при оснуванні або пізніше ніяка інша вже існуюча, своя чи чужа, організація: ні ніяка партія, ні якась одна церковна та інша організація. Все, що нині наш Союз значить, що він посідає, всі його надбання, це виключно вислід праці, труду і змагання його членів.

ВСІ ЗА ОДНОГО — ОДИН ЗА ВСІХ!

Український Робітничий Союз міг вирости власними силами членів з так незначних початків на мільйонову установу тільки тому, що він, маючи тверду віру в заповіт Франка,

був ще одушевлений гарячим почуттям братерства всіх щирих українських людей в Америці і в Ріднім Краю. Кличем нашого Союзу, який виписали на його прапорі його батьки-основники і який всі щирі члени Союзу переводили в життя, була заповідь: Всі за одного — один за всіх!

Всі за одного брата-Українця, без огляду на те, якої він віри, суспільного походження, ідеологічних чи політичних переконань, якщо він є щирим членом національної спільноти.

Один за всіх братів-Українців, без огляду на те, чи це принесе йому часову неgodу чи неприємність.

Той братський дух батьків-основників нашого Союзу дав великі успіхи і надбання, які вони передали нам, третьому поколінню по них. Нашим завданням виконати той заповіт наших батьків ще з більшим успіхом та поставити їм нашою працею живий, вічний пам'ятник.

ЗА САМОСТІЙНІСТЬ, ЗА СОБОРНІСТЬ, ЗА ДЕМОКРАТІЮ!

Сорок років, тобто довгий час двох людських поколінь, провадив наш Союз неперервне змагання за Самостійність, Соборність і Демократію Української Нації. Це також заповіт, який передали нам основники Союзу і який наша організація переводили в практичне життя, не зважаючи на всі перешкоди.

Саме треба в теперішній ювілейний рік усвідомити собі той історичний факт, що Український Робітничий Союз власне повстав з боротьби за реалізацію цих великих кличів нашого національного життя. В тім часі намагалися деякі церковні чинники взяти в повну контролю спільний колись один братський союз та переіменити його з світської організації в чисто церковну установу. Якби цей замисл був переведений без спротиву, то тоді були б безповоротно відіпхнуті від українства всі національно менше свідомі імігранти українського походження, які держалися православних поглядів і які були б пристали всі до тих організацій, що під плащем православ'я тоді ширили національне відступництво.

Саме тому оснувався Український Робітничий Союз, щоб єднати всіх Українців на братських основах, то є без огляду на їх церковну чи партійно-політичну приналежність, якщо вони визнають клич Соборности, Самостійности і Демократії. Наш Союз є єдиним дійсно братським союзом, в яким статутowo заборонено членам на зборах Відділів виступати проти якоїсь віри, церкви чи іншого щирого переконання. Наш Союз був також завжди вірним заповітові наших батьків-основників про демократію в своїй внутрішній діяльності. Всі справи нашого Союзу провадилися завжди явно перед

всіми членами і за постановою самих членів по Відділах чи за ухвалою їхніх законних делегатів на Конвенціях. В нашій Союзі ніколи не могла загніздитися ніяка особиста кліка, чи самоволя одиниць, бо в ній завжди рішались всі справи по демократичному.

ОБОВ'ЯЗОК ВІРНОСТІ АМЕРИЦІ ТА ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКОМУ ВИЗВОЛЬНОМУ ЗМАГАННЮ

Наш Союз ставить у своїм статуті в обов'язок кожного члена бути щирим, вірним і лояльним громадянином ЗДА чи Канади. Вибір на Головного Урядника Союзу є неважний по статуту, якщо показалося б, що вибраний є прихильником такої організації, яка прямує до насильного скинення теперішнього демократичного ладу в Америці і Канаді, або якщо він був би симпатиком чужого режиму, що є ворожий для ЗДА чи Канади.

Наш Союз, як цілість, був завжди вірним для тих засад і тому він ніколи, ні підчас миру, ні підчас війни, не мав ніяких обмежень, слідства чи замороження своїх фондів, як це діялося підчас недавньої війни з деякими лівими чи правими організаціями в Америці чи Канаді.

Але наш Союз є також самотнім українським братським союзом, який у своїм статуті має постанову, що ця організація обов'язана давати підтримку визвольному змагання українського народу на всіх його землях.

Виконуючи цю постанову статуту, наш Союз і його поодинокі Відділи висилали сотки тисяч доларів на Рідні Землі тоді, доки ще не було теперішньої московської окупації, на підтримку визвольного змагання народу. В повоєнних роках наш Союз допомагає видатно українській вільній науці за кордоном та скитальцям для улегшення їх іміграції до ЗДА.

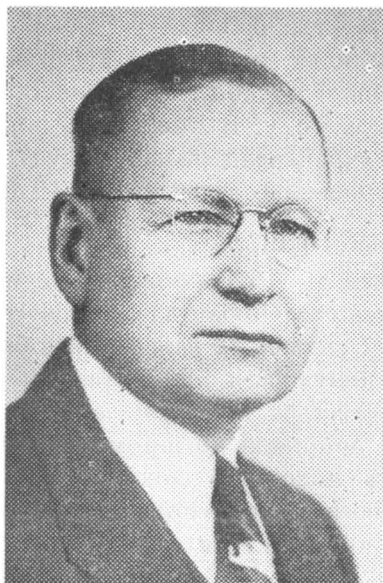
ЮВІЛЕЙНА ДВАНАДЦЯТА КОНВЕНЦІЯ

Ювілейна Дванадцята Конвенція УРС зробила підсумки дотеперішньої братської праці нашого Союзу для добра своїх членів і української визвольної справи та на основі доброї традиції дотеперішньої славної минувшини прийняла між іншими такі постанови:

1) Конвенція з признанням прийняла до відома, що Виконавчий Комітет Союзу зібрав потрібний документальний матеріал про злочин народобивства, якого допустилася над українським народом окупаційна влада нацистів і московських комуністів та що Виконавчий Комітет виступив з успіхом разом з іншими українськими організаціями із своїм свідченням перед сенатською комісією у Вашингтоні для оборони

Антін Батюк
голова У. Р. Союзу

Др. Николай М. Тацій
перший заступник голови

Александр Галелюк
другий заступник голови

українського народу перед дальшими такими злочинствами.

2) Конвенція доручила Головній Раді, Виконавчому Комітетові і всім Відділам поширити та поживити свою громадську активність на основах демократичних принципів, приєднуючи до громадської акції всі живі українські незалежні елементи.

3) Конвенція поставилася з повним розумінням і признанням для тої визвольної і консолідаційної акції, яку веде тепер Українська Національна Рада та ухвалила її акцію підтримувати морально й матеріально.

Теодор Миник
рекордовий секретар

Едвард Попіль
секретар-скарбник

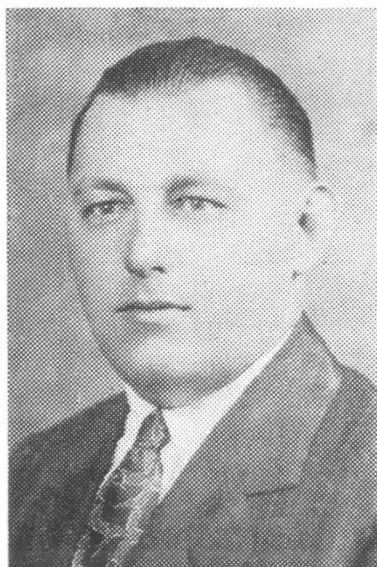
4) Конвенція ухвалила свій братерський привіт усім українським повстанським визвольним силам, які в невимовно тяжких обставинах борються за віднову української соборної незалежної держави на Рідних Землях та віддала пошану всім героям, що жертвували життя і свободу в цій боротьбі.

5) Конвенція ухвалила підтримувати консолідаційні змагання на американським ґрунті та вступити в порозуміння з Українським Конгресовим Комітетом на основі відповідного статуту та устійненої спільної демократичної акції всього незалежного українського суспільства в Америці.

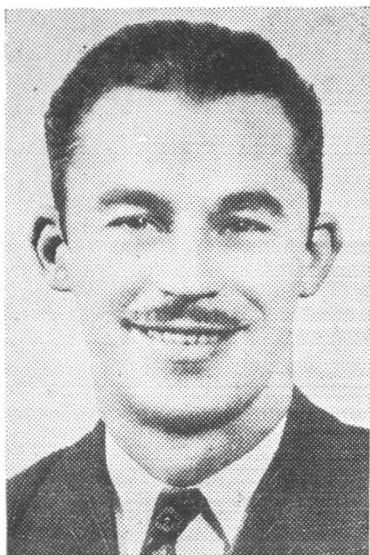
6) Як зовнішній знак нової епохи, що має почати біг п'ятого десятка років нашого Союзу, Конвенція рішила уповажнити Виконавчий Комітет перевести всі формальності для зміни назви Союзу на: "УКРАЇНСЬКИЙ БРАТСЬКИЙ СОЮЗ",

Катерина Доманчук

Олекса Матейко

Осип Харина

щоб таким чином підкреслити зобов'язання членства працювати більш інтенсивно для здійснення ідей **фратерналізму** і громадськості.

7) Конвенція згідно піддержала стару традицію Союзу,

що в нім не може бути роблення різниць між правами членів на основі скоршої чи пізнішої імміграції члена чи його батьків або старших чи молодших, з першими чи другими паперами. Але Конвенція в свідомості про потребу посилення праці свіжими силами молодого покоління вибрала четвертину головних урядників зпоміж уродженого тут покоління, а дала призначення редакції органу Союзу, Народної Волі, зложеної всеціло з нових іммігрантів.

ДИВИМСЯ ВПЕРЕД!

Всі щирі члени УРС можуть бути справді горді на ту велику асекураційну, допомогову і громадсько-національну працю, яку виконав наш Союз для української робітничої імміграції в Америці і Канаді.

Однак наші очі повинні бути обернені не назад нас, а вперед нас. Перед нами нові завдання допомогово-асекураційного і громадсько-національного характеру. Ось ці завдання:

ЮВІЛЕЙНІ ЗАВДАННЯ ЧЛЕНІВ

Всі Відділи УРС повинні вже тепер приступити до праці над тим, щоб приготувати на час від 15-го липня до 31-го грудня цього року ЮВІЛЕЙНУ КАМПАНІЮ.

Треба перевести:

1). у кожній місцевості, де міститься хоч один Відділ УРС, повинна відбутися СВЯТОЧНА ЮВІЛЕЙНА АКАДЕМІЯ з промовою про 40-річчя УРС та з співами, музичними продукціями та деклямаціями; у потребі може централь УРС прислати свого промовця;

2). приготувати плян посиленої громадсько-національної праці серед членів Союзу і серед ширшої громади;

3). виробити плян праці серед молоді, уродженої в Америці і Канаді та притягнути її до спільної діяльності у Відділі УРС;

4). при нагоді ювілейних академій перевести збірку серед громадянства, з якої половина має піти на пресовий фонд видавництва УРС, а друга половина на організацію суспільної опіки над дітворою Союзу;

5). у ювілейній кампанії мусимо приєднати нових членів зпоміж молоді і дітей та зпоміж нових іммігрантів; якщо кожний дорослий член Союзу подбає про ту кампанію, то ми виконаємо наложене на нас Дванадцятотою Ювілейною Конвенцією завдання приєднати принайменше нових 5,000 членів;

6). розбудувати всюди секцію суспільної опіки при кожному Відділі; в біжучий час звернути особливу увагу на допо-

могу скитальцям в Європі та на улаштування нових імігрантів в своїй місцевості.

ПОКАЖІТЬ ДІЛОМ, ЩО ВИ СПРАВДІ АКТИВНІ БОРЦІ ЗА ОБА КЛИЧІ СОЮЗУ: ЗА САМОСТІЙНІСТЬ, ЗА СОБОРНІСТЬ, ЗА ДЕМОКРАТІЮ! ВСІ ЗА ОДНОГО І ОДИН ЗА ВСІХ!

ОСВІДОМІТЬ СВОЇХ СУСІДІВ, ЗНАЙОМИХ!

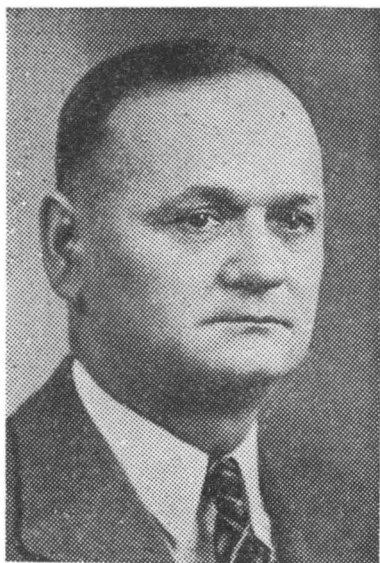
ВІДШУКАЙТЕ У СВОЇЙ МІСЦЕВОСТІ ТИХ УКРАЇНЦІВ, ЩО СТОЯТЬ ОСТОРОНЬ НАШОЇ ГРОМАДИ ТА ПРИЄДНАЙТЕ ІХ ДО НАШОЇ СПІЛЬНОЇ ПРАЦІ ЯК ЧЛЕНІВ СОЮЗУ. СТАВАЙТЕ ДО БУДОВИ ЩЕ БІЛЬШОЇ, КОРИСНІШОЇ І СИЛЬНІШОЇ НАШОЇ БРАТСЬКОЇ УСТАНОВИ!

**ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ
УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ**

**ГОЛОВНІ РАДНІ УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ
в часі 40-річного ювілею**

Василь Довгань

Степан Ковалишин

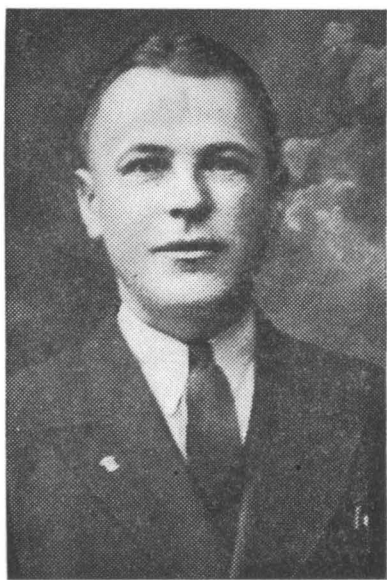
Текля Калина

Іван Чупрун

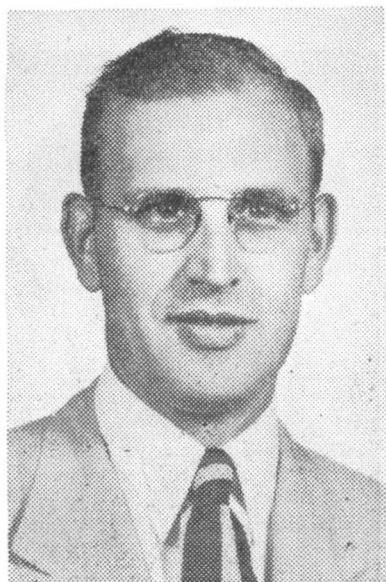
Степан Кривоус

Теодор Калитка

Степан Бойко

Василь Вітошинський

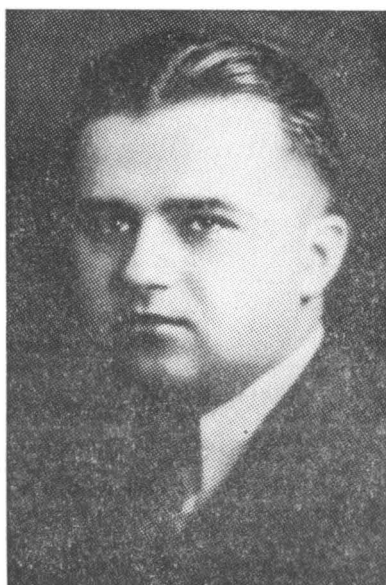
Михайло Скрабут

Михайло Білах

Іван Руцький

Василь Костишин

**ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНИХ РАДНИХ У. Р. СОЮЗУ
в 40-ім ювілейнім році**

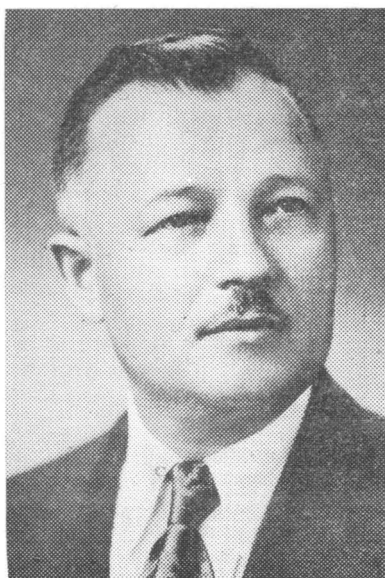
Дмитро Старошак
заступник секретаря-скарбника

Володимир Гавриляк
заступник рекордового секретаря

Петро Молдавець

Степан Підвисоцький

Василь Войтів

Теодор Олексин

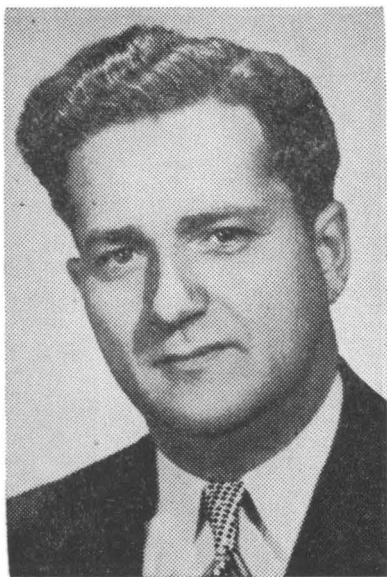
Теодор Филипів

Марія Пенчишин

Олекса Наконечний

Іван Хмільяр

Василь Микитин

Ольга Ференц

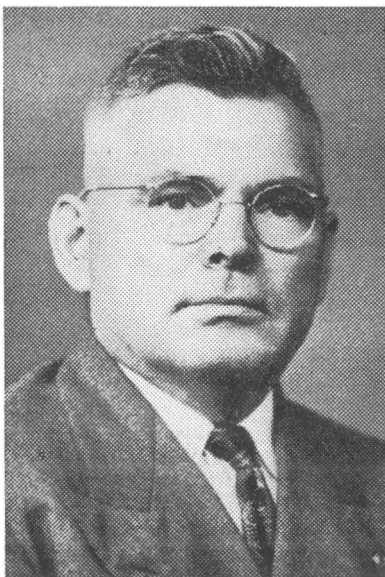
Іван Атаманець

Павло Грицишин
заступник контр.

Михайло Єнджейовський
заступник контр.

Дмитро Завойський
заступник контр.

КОЖНА СВІДОМА УКРАЇНЬСЬКА ЛЮДИНА ПЕРЕДПЛАЧУЄ, ЧИТАЄ І ПІДТРИМУЄ “НАРОДНУ ВОЛЮ”

орган великої української загальнонаціональної
братської організації —

**“УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ”.
ЧОМУ?!!! БО КОЖНИЙ УКРАЇНЕЦЬ МУСИТЬ
ПРИЗНАТИ, ЩО “НАРОДНА ВОЛЯ”**

- ЦЕ ПІД СУЧАСНУ ПОРУ ОДИНОКИЙ НАСПРАВДІ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЧАСОПИС В З'ЄДНАНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ;
- “НАРОДНА ВОЛЯ” БЕЗКОМПРОМІСОВО СТОІТЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ НА ВСІХ ЕТНОГРАФІЧНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ;
- ЗА НАРОДОПРАВСТВО І РІВНІ ПРАВА ВСІХ ГРОМАДЯН В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ І В ЦІЛІМ СВІТІ;
- ЗА СВОБОДУ ЛЮДИНИ, ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕКОНАНЬ І ВСІХ ВІРУВАНЬ;
- Є ПРОТИ ВСЬКОГО ГНЕТУ І ГОСПОДАРСЬКОГО ВИЗІСКУ.

**КРІМ ЦЬОГО “НАРОДНА ВОЛЯ” ДАЄ СВОІМ
ЧИТАЧАМ:**

- ПРАВДИВИЙ ОБРАЗ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В РІДНОМУ КРАЮ І В ЦІЛОМУ СВІТІ;
- ЩИРО БОРОНИТЬ ПРАВ РОБІТНИХ ЛЮДЕЙ.

**А ЗОКРЕМА ДЛЯ КОЖНОГО ЧЛЕНА “УКРАЇНСЬКОГО
РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ” ЦЕ НЕОБХІДНИЙ І ВІРНИЙ ІНФОРМАТОР
ПРО КОЖНОЧАСНИЙ ФІНАНСОВИЙ СТАН ЙОГО
ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРО ВСІ УХВАЛИ І ПОСТАНОВИ КОНВЕНЦІЇ,
ГОЛОВНОЇ РАДИ І ГОЛОВНОГО УРЯДУ.**

**ПЕРЕДПЛАТА: ЛИШЕ \$2.50 за цілий рік або \$1.25
на півроку в ЗДА; \$3.50 або рівновартість в іншій
валюті в усіх державах світу; \$1.75 на півроку.**

**Вставайте з думкою, щоб прочитати “Народну
Волю”, не лягайте спати, поки не прочитали “Народної
Волі”.**

Адреса:

NARODNA VOLYA

524 Olive Street

Scranton 10, Pa.

**ЗІСТАВЛЕННЯ І ЗРІСТ ФОНДІВ УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИ-
ЧОГО СОЮЗУ ЗА РОКАМИ, ВІД 1 ЛИСНЯ ДО 31 ГРУДНЯ 1949**

РІК	Дитяча Секція	Департамент Старших Членів	РАЗОМ	Зріст власних фондів У.Р.С. за роками
1910, 2 м.	\$ 56.75	\$ 2,189.39	\$ 2,246.14	\$ 2,246.14
1911	590.01	6,503.28	7,093.29	4,847.15
1912	1,311.85	18,944.13	20,255.98	13,162.69
1913	2,431.30	24,505.07	26,936.37	6,680.39
1914	3,606.08	37,935.68	41,541.76	14,605.39
1915	5,290.62	42,768.96	48,059.58	6,517.82
1916	6,224.80	67,169.35	73,394.15	25,334.57
1917	7,940.64	127,012.07	134,952.71	61,558.56
1918	9,568.20	172,385.36	181,953.56	47,000.85
1919	12,178.89	218,430.22	230,609.11	48,655.55
1920	15,182.75	265,381.95	280,564.70	49,955.59
1921	19,045.91	313,252.65	332,298.56	51,733.86
1922	23,733.23	357,681.24	381,414.47	49,115.91
1923	29,439.03	440,409.33	469,848.36	88,433.89
1924	35,298.24	518,128.86	553,427.10	83,578.74
1925	40,352.34	618,047.10	658,399.44	104,972.34
1926	50,838.32	701,018.43	751,856.75	93,457.31
1927	63,010.96	838,561.67	901,572.63	149,715.88
1928	72,912.95	961,810.75	1,034,723.70	133,151.07
1929	89,040.14	1,063,573.46	1,152,613.60	117,889.90
1930	107,502.07	1,221,739.77	1,329,241.84	176,628.24
1931	121,105.94	1,326,689.65	1,447,795.59	118,553.75
1932	133,965.72	1,441,494.04	1,575,459.76	127,664.17
1933	144,616.30	1,528,235.36	1,672,851.66	97,391.90
1934	152,915.18	1,635,175.04	1,788,090.22	115,238.56
1935	154,562.76	1,767,984.49	1,922,547.25	134,457.03
1936	164,084.70	1,898,786.38	2,062,871.08	140,323.83
1937	173,860.90	1,999,463.60	2,173,324.50	110,453.42
1938	190,836.72	2,102,616.98	2,293,453.70	120,129.20
1939	203,534.90	2,258,541.20	2,462,076.10	168,622.40
1940	211,397.03	2,382,421.15	2,593,818.18	131,742.08
1941	220,254.64	2,448,704.66	2,668,959.30	75,141.12
1942	231,131.21	2,610,212.15	2,841,343.36	172,384.06
1943	252,477.04	2,798,588.68	3,051,065.72	209,722.36
1944	273,773.08	3,017,753.05	3,291,526.13	240,460.41
1945	298,672.52	3,216,066.89	3,514,739.41	223,213.28
1946	330,657.13	3,370,191.33	3,700,848.46	186,109.05
1947	365,839.90	3,541,433.79	3,907,273.69	206,425.23
1948	404,117.04	3,760,564.66	4,164,681.70	257,408.01
1949	448,485.93	3,959,072.36	4,407,558.29	242,876.59
РАЗОМ	\$ 448,485.93	\$ 3,959,072.36	\$ 4,407,558.29	\$ 4,407,558.29

До цієї таблиці власних фондів Українського Робітничого Союзу даємо ще таке пояснення: В сумі 4,407,558.29 доларів, що є власним майном Союзу, міститься резервний фонд Союзу, що в дні 31-го грудня 1949 виносив велику суму — 1,414,387.45 доларів.

КОЖНА СВІДОМА УКРАЇНЬСЬКА ЛЮДИНА ПЕРЕДПЛАЧУЄ, ЧИТАЄ І ПІДТРИМУЄ “НАРОДНУ ВОЛЮ”

орган великої української загальнонаціональної
братської організації —

**“УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ”.
ЧОМУ?!!! БО КОЖНИЙ УКРАЇНЕЦЬ МУСИТЬ
ПРИЗНАТИ, ЩО “НАРОДНА ВОЛЯ”**

- ЦЕ ПІД СУЧАСНУ ПОРУ ОДИНОКИЙ НАСПРАВДІ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЧАСОПИС В З'ЄДНАНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ;
- “НАРОДНА ВОЛЯ” БЕЗКОМПРОМІСОВО СТОІТЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ НА ВСІХ ЕТНОГРАФІЧНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ;
- ЗА НАРОДОПРАВСТВО І РІВНІ ПРАВА ВСІХ ГРОМАДЯН В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ І В ЦІЛІМ СВІТІ;
- ЗА СВОБОДУ ЛЮДИНИ, ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕКОНАНЬ І ВСІХ ВІРУВАНЬ;
- Є ПРОТИ ВСЬКОГО ГНЕТУ І ГОСПОДАРСЬКОГО ВИЗІСКУ.

**КРІМ ЦЬОГО “НАРОДНА ВОЛЯ” ДАЄ СВОІМ
ЧИТАЧАМ:**

- ПРАВДИВИЙ ОБРАЗ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В РІДНОМУ КРАЮ І В ЦІЛОМУ СВІТІ;
- ЩИРО БОРОНИТЬ ПРАВ РОБІТНИХ ЛЮДЕЙ.

**А ЗОКРЕМА ДЛЯ КОЖНОГО ЧЛЕНА “УКРАЇНСЬКОГО
РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ” ЦЕ НЕОБХІДНИЙ І ВІРНИЙ ІНФОРМАТОР
ПРО КОЖНОЧАСНИЙ ФІНАНСОВИЙ СТАН ЙОГО
ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРО ВСІ УХВАЛИ І ПОСТАНОВИ КОНВЕНЦІЇ,
ГОЛОВНОЇ РАДИ І ГОЛОВНОГО УРЯДУ.**

**ПЕРЕДПЛАТА: ЛИШЕ \$2.50 за цілий рік або \$1.25
на півроку в ЗДА; \$3.50 або рівновартість в іншій
валюті в усіх державах світу; \$1.75 на півроку.**

**Вставайте з думкою, щоб прочитати “Народну
Волю”, не лягайте спати, поки не прочитали “Народної
Волі”.**

Адреса:

NARODNA VOLYA

524 Olive Street

Scranton 10, Pa.